

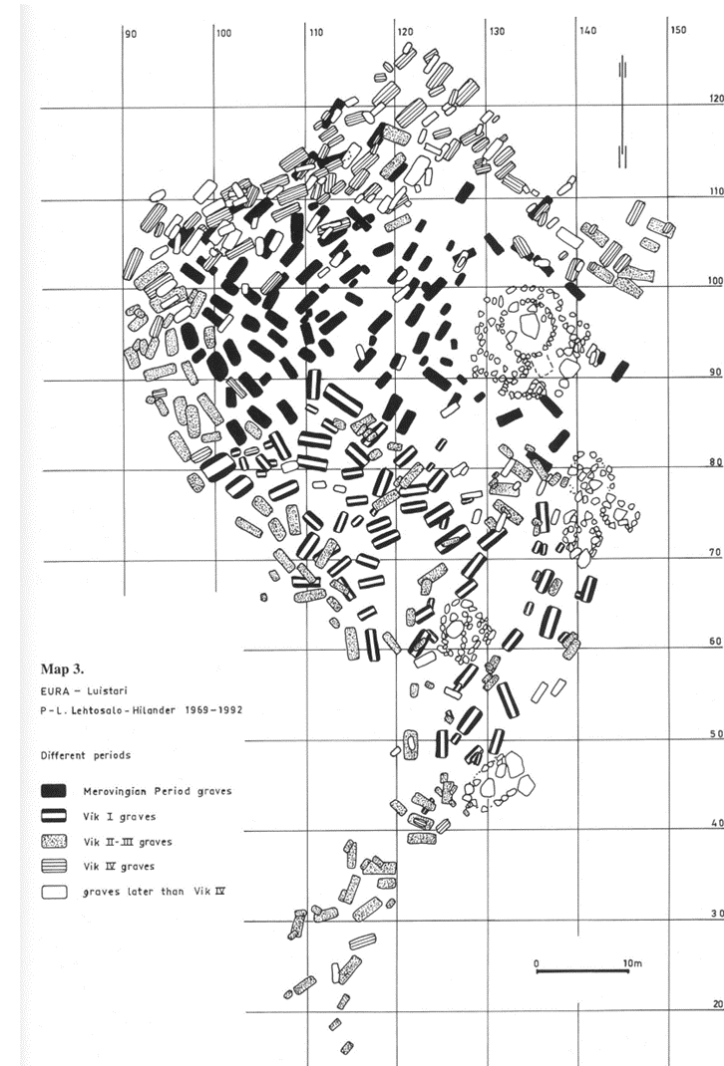
Luistarin kalmiston vaiheista

- 13.9. Luistarin kalmiston vaiheista, asukkaiden ravinnosta, koruista ja vaatetuksesta. Millainen oli Euran emännän puku?
- 20.9. Aseista ja geenitutkimuksen tuloksista. Millainen oli Luistarin kalmiston asukkaiden yhteiskunta ja suhde ulkomaihin?
- Luentorungot tulevat ilman kotisivuilleni
- <https://www.arkeologia.info/>

- ARKEOASTRONOMISEN SEURAN SYYSRETKI 21.9.2024
- Syysretkemme suuntaa Rapolan Linnavuorelle, jossa arkeologi FL Eero Muurimäki esittelee linnavuorta. Jatkamme sieltä Valkeakoskelle, jossa tutustumme prof. Unto K. Laineen opastuksella Aurinkokiviin - mahdolliseen muinaiseen kalenterirakennelmaan.
- Kokoonnumme lauantaina 21.9. klo 10.30 Voipaalan taidekeskuksen pysäköintialueella. Valkeakoskella on mahdollisuus lounastaa Aurinkokivien läheisyydessä hotelli Waltikassa. Tervetuloa mukaan!

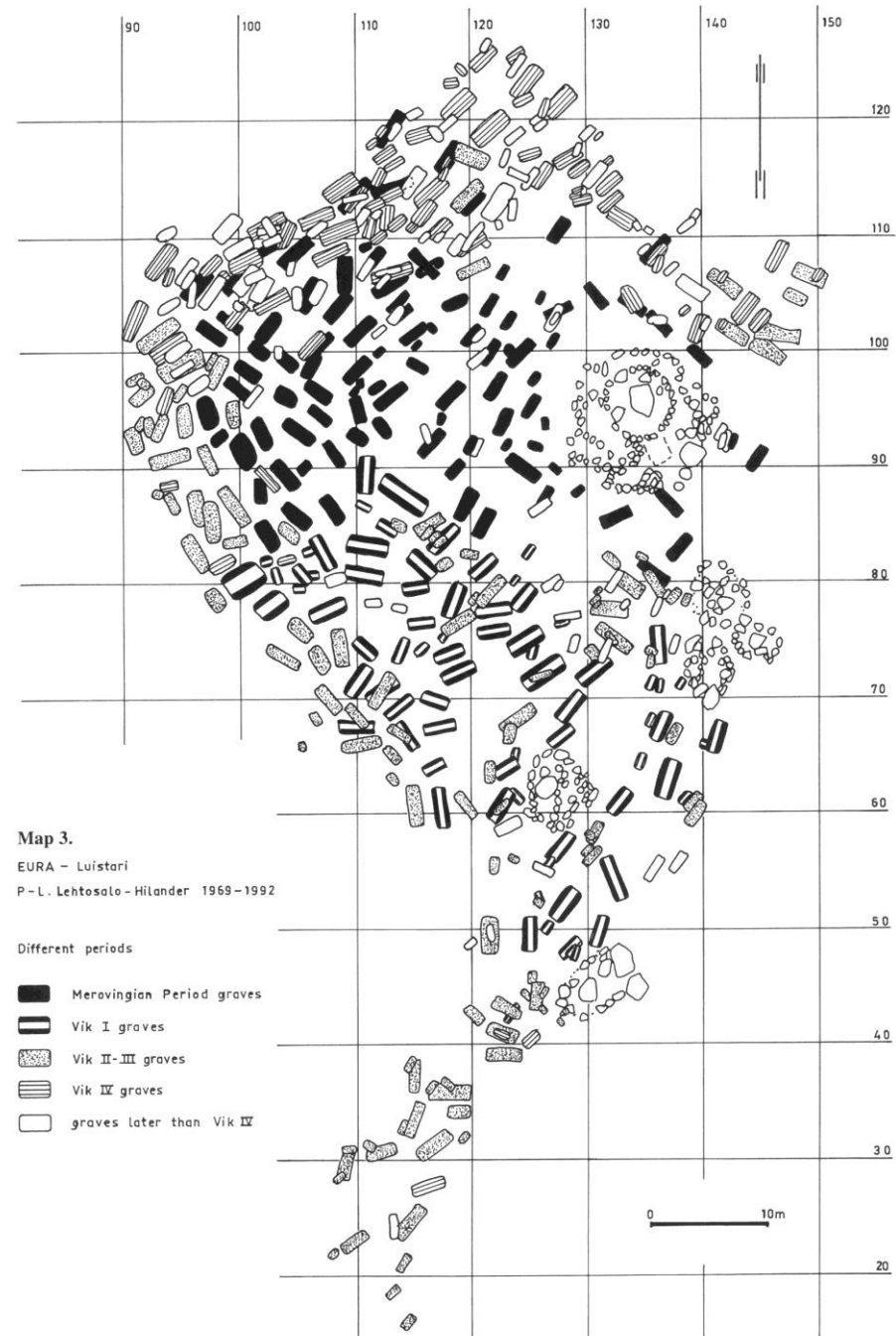
Ruumishaudat, Luistari

- Ruumiskalmistoja ilmaantuu merovingiajalla Euran, Köyliön, ja Yläneen alueelle 500-luvun lopulla.
- Hautaus jatkui esineettömään hautauksen tultua käyttöön 200 -300 vuotta.
- Kalmistoalue ollut viimeksi pelto- ja joutomaata. Multakerros 25-30 cm. Joutomaalla jopa 40 cm, enimmillään 100 cm.
- Pohjamaa hienoa hiekkaa.
- Luuaineistohuonosti säilynyt

Euran Luistarin ruumiskalmisto

- Lehtosalo-Hilander, kaivaukset Eurassa 1969 - 1992. Kari Uotila pohjoisosassa 2013
- Kaivettu yli 6000 m²
- Lähes 1300 hautaa.
 - 463 esineiden perusteella esihistoriallista
 - röykkiöt esiroomalaista aikaa
- Ruumiskalmisto. Haudat riveissä.

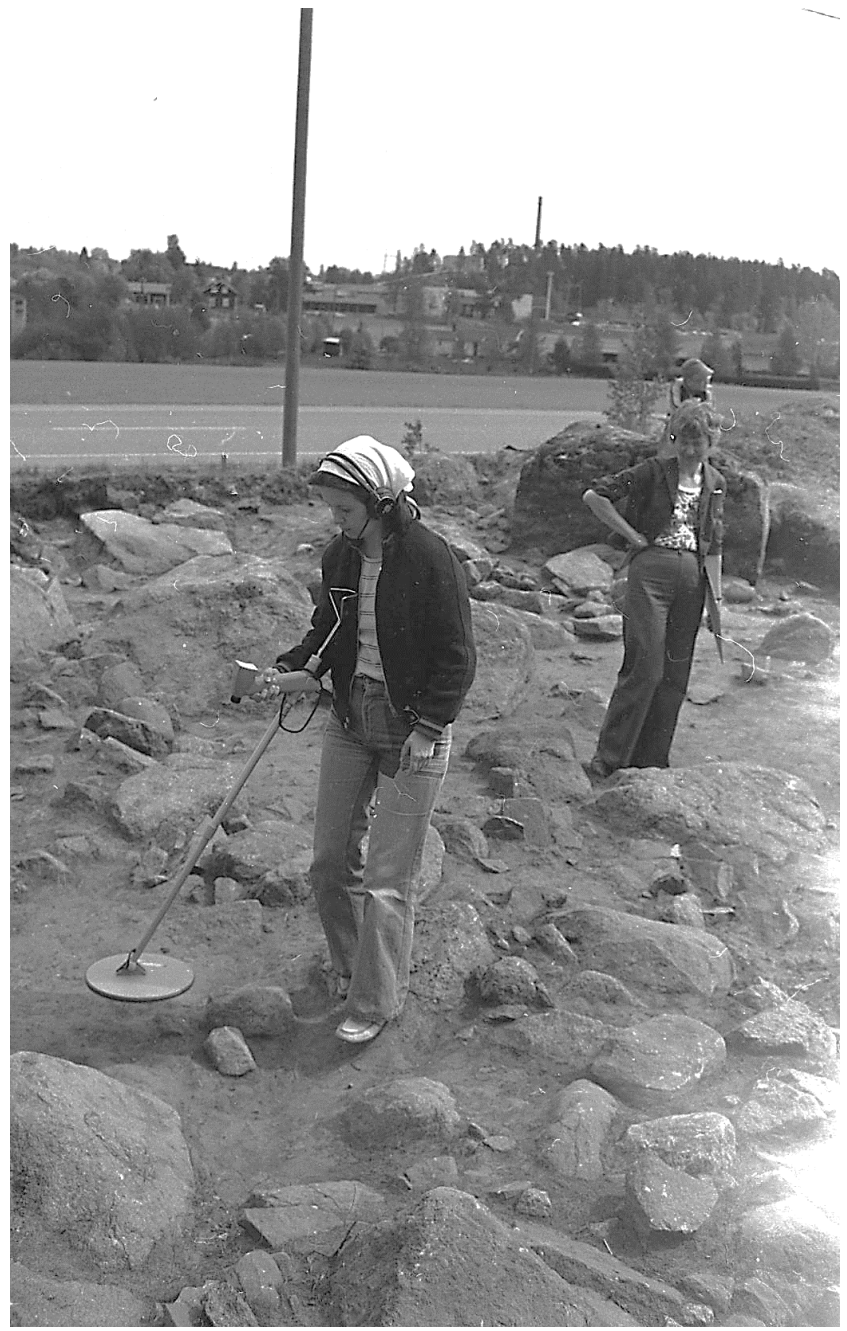
- Röykkiöt esiroomalaista aikaa. Sen jälkeen vanhimmat esineet 500-luvun lopulta, nuorimmat keskiaikaisia (1400?)
- Merovingi-, viikinki, ristiretki- ja keskiaikaisia

Arkeologian laitoksen retki 1977(?)

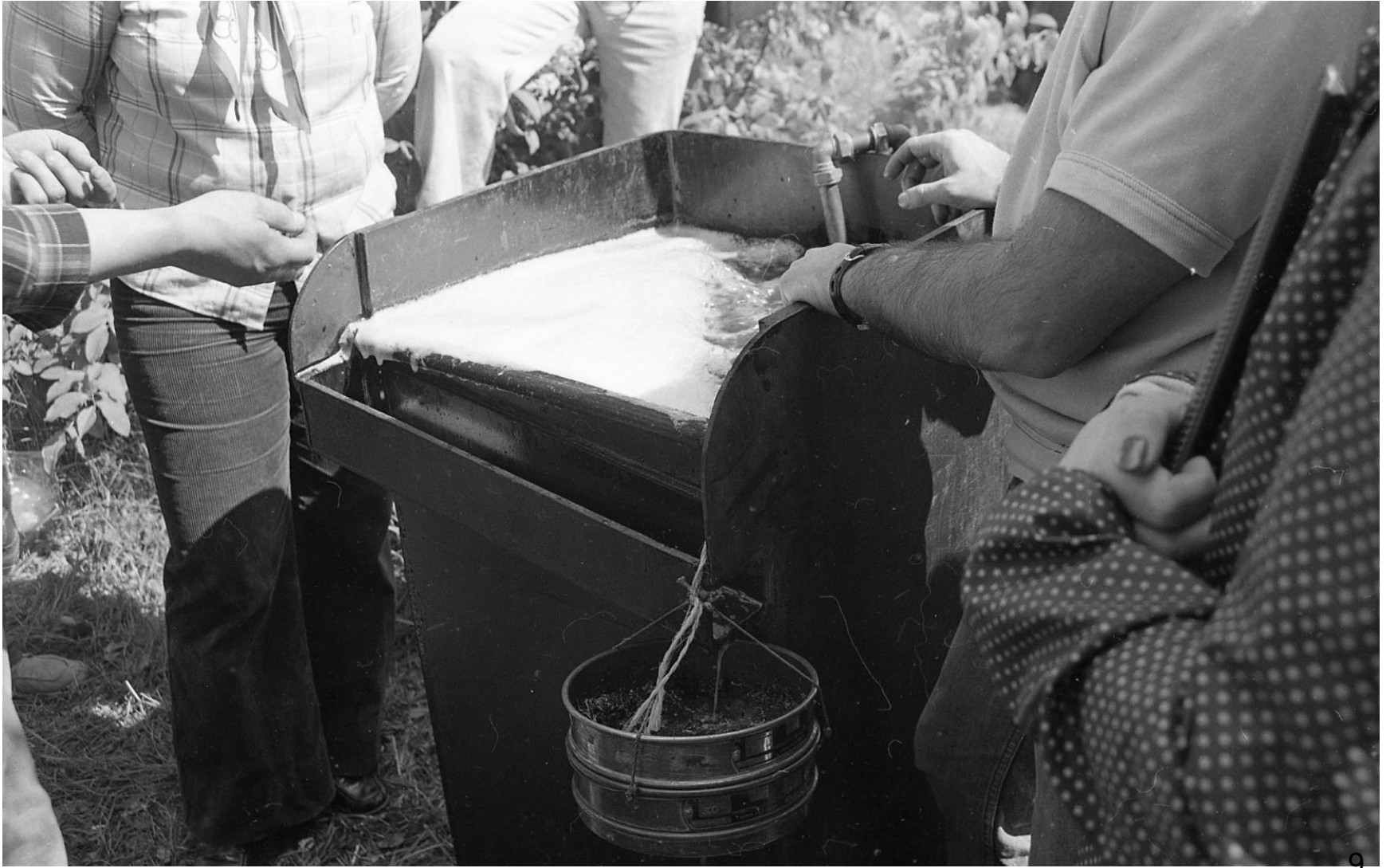

Röykkiö 422

Flotaatio

- Luistari. Kaivauskuva vuodelta 1984.

Euran Luistari

- kesä 2024

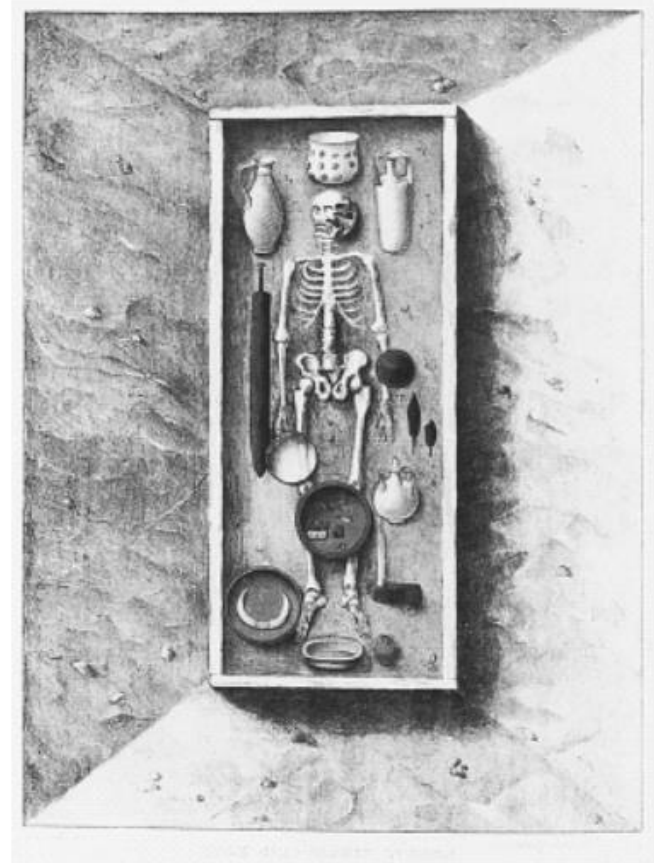
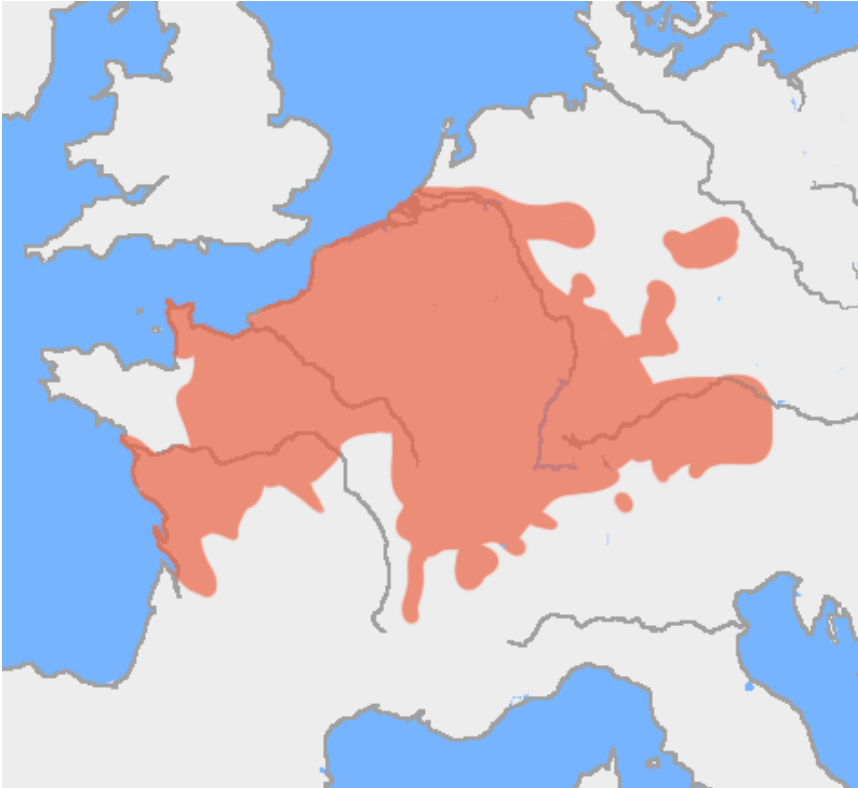
- Kalmistoalueella hautojen vainajille annettu nimet.
- Antaa väärän kuvan. Yhtään rautakautista nimeä ei tunneta Suomessa.
- Paikalla pieni opastusvaja.
- Euran keskustassa Esihistorian opastuskeskus Naurava lohikäärme

Rivihaudat

- Reihengraber
- Itäfrankeille ominaista.
- yli 1000 hautaa kaivettu
- Vain 16 miekkaa
 - Rikala, 19 miehenhautaa, 10 miekkaa

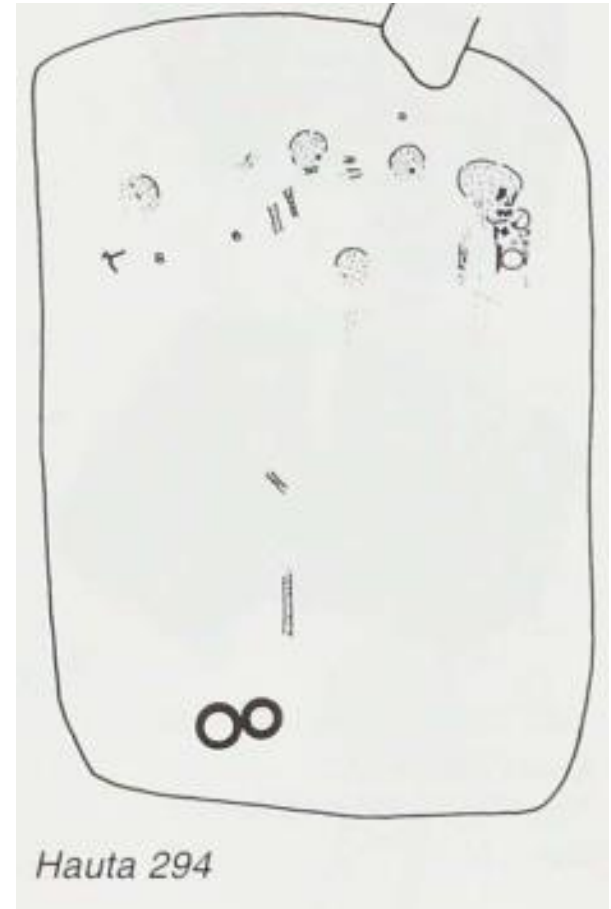
Rivihautojen alue

- 450 – 750 jaa. Siirtolaisuus
- Euran varhaisissa haudoissa ei yhtään alueen esineistöä
- Loistomiekka 700-luvun loppua
- Geenitutkimus: suomalaisia geenejä

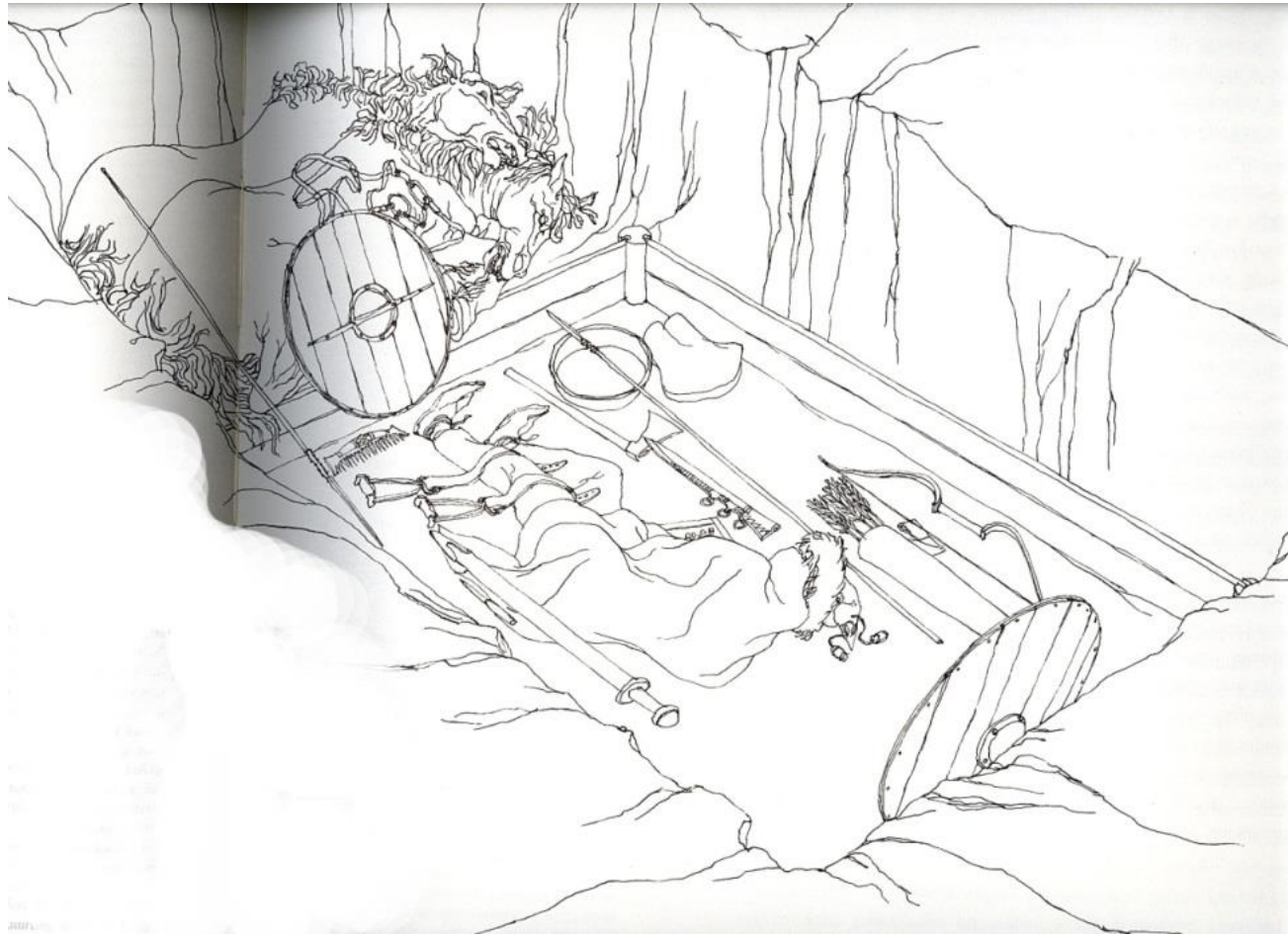
Hautaustavat Luistarissa

- Vainajat haudattiin polttamatta
- Hautojen syvyys 60 – 80 cm, lasten haudat matalampia.
- Kuopat laajoja, jopa 6 – 9 m², suurin 365 x 240 cm., joka ryöstetty hauta.
- Toinen n. 3 x 2 n. Reunoilla kaksi naista, välissä 3 lasta.

- Tärkeille vainajille haudoista ja lankuista puinen hautakammio, joka katettiin puisella kannella.
- Joskus haudan päällä poltettiin tulta, kansi oli hiiltynyt. Hiiltyneenä voinut säilyä meidän aikoihin. Ei hautarakennuksia, korkeus vain n. 0,5 m.
- Luita säilynyt vain vähän, hautausasento ei aina erotettavissa. Milloin on, vainajat lähes aina selällään, ei istumassa, kuten esim. Birkassa.

Birka: kammio- hautoja

Vainaja puoli-
istuvassa
asennossa.
2 kilpeä, tikari,
kives, 24 nuolta,
keihäs.
Ratusoturi.
Raha 913-980.

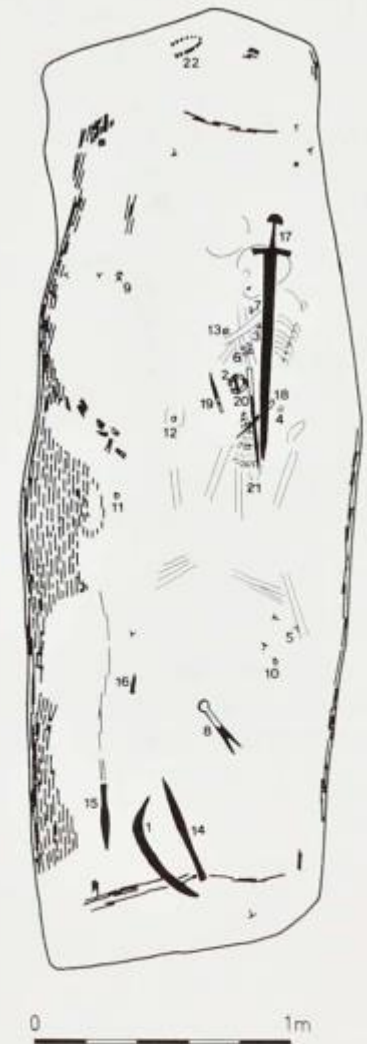
- Erityisesti Birkassa. Myös Upplannissa ja Länsi-Göötanmaalla , 3 x 4 m koko.
- Varhopatsasrakennelmia. Sekä miehen että naisen hautoja, itä-länsisuuntaisia ruumiita.

Birka: naisen hauta

Hauta 281

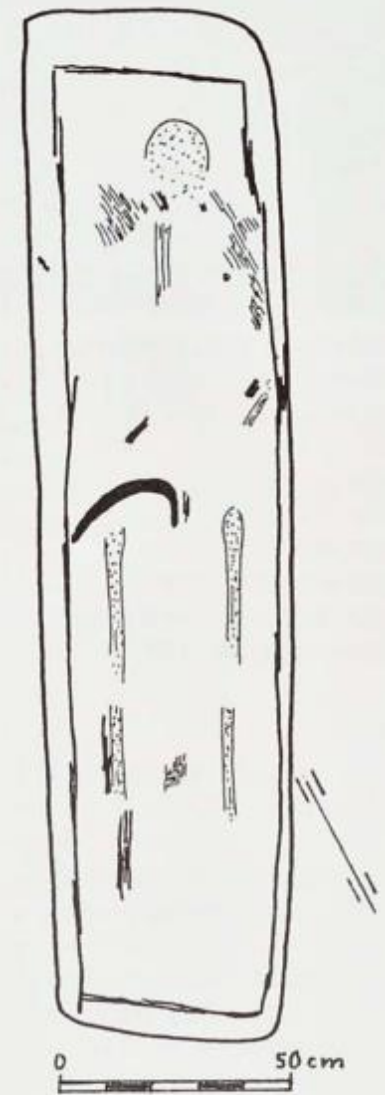
- Kaksi miestä
- Koira kammion ulkopuolella
- Useita hautoja, joissa koira, myös kahdella naisella.
- Keskikokoisia, ilm. pysy korvan esiisiä.
 - yhdessä 1000-luvun haudassa lähes suden kokoinen koira. Kukkarossa rahansirpaleita.

153. Luistarin hauta 281, jossa puiseen hautakammioon oli kätketty kaksi miestä. Koira oli saanut sijansa haudan päässä kammion ulkopuolella. Piirros Rauno Hilander 1975.

Vaatimattomampia anteja

- Hauta 334 myöhäisempiä esineellisiä hautoja.
- Vain sirppi antina.
- Kapea hautakuoppa ja arkku.

309. Hauta 334 oli Luistarin myöhäisimpiä esineellisiä hautoja. Hautakuoppa oli hyvin kapea, samoin arkku, ja vainaja oli saanut vain sirpin mukaansa. Piirros Rauno Hilander 1977.

Hauta 359.

- Nainen
- Koira ja vaaka.

Kivipeite

- Joissain haudoissa kivikerros peittämässä.
- Yleisempää, että päädyssä oli kookas kivi tai kivistä.
- Joskus kivistä.
- Usein punainen hiekkakivilaaka.

Kiveykset

- Kivirak.. 262 haudassa.
- Noin 1/5 osassa.
- Esineettömissä n. 7 %:ssa.
- Esineellisissä 25 – 35 %:ssa.
- Lasten haudoissa ei.
- Kivirakenteellisia koko kalmiston alueelta, paitsi pohjoisin osa, missä hautoja monta kerrosta päällekkäin.
- Yleisin rakenne kiviryhmä tai yksi suuri kivi haudan toisessa päässä.
- Näitä koko kalmiston käytön ajan.
- Pääosin hautakerroksen päällä, myöhemmissä voi olla syvempänäkin.

Kiveyksiä

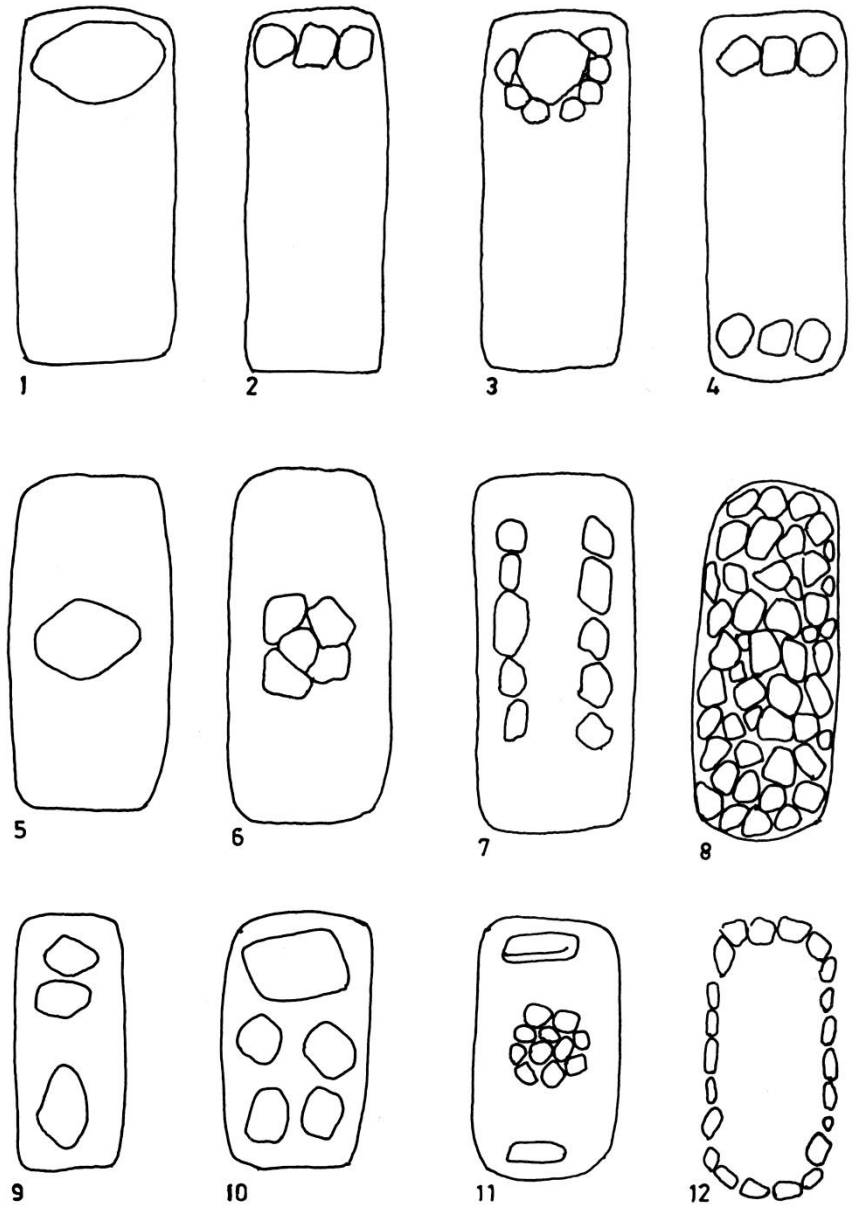

Fig. 26. Types of stone-settings at Luistari.

Puurakenteet

- Yleisiä. Merov. ajalla n 1/3:ssa,
- viikinkiaik. – ristiretkaik. lähes puolessa arkku tai puuvuoraus.
- Nauloja hyvin vähän tai ei ollenkaan.
- Esineettömät ja esineelliset ero.
- Esineettömissä vain 1,5 %:ssa oli puurakenteita

Esineettömät haudat

- Yht. n.1300 hautaa. Yli 900 esineettömiä.
- Esineettömiä lähes 70 %.
- Kapeita, matalia kuoppaan.
- Esineettömät jatkuvat kaivetun alueen ulkop. pohjoisessa.

2 ryhmää esineettömiä

- Ryhmä 1, syviä ja kapeita pituuteen verrattuna.
 - Täytemaa hyvin sekoittunutta.
 - Usein esineellisten hautojen päällä tai kalmistoalueen reunoilla. Nuorempia.
- Ryhmä 2, muoto ja syvyys kuin esineellisissä.
 - Leveys tav. puolet tai 1/3 pituudesta.
 - Syvyys 70 – 80 cm.
 - Kalmiston keskusalueella, näyttävät kuuluvan varhaisiin hautariveihin.
 - Ilm samanaikaisia kuin esineelliset
- Kalmiston käyttö levinnyt kohti reuna-alueita.

Luistarin hauta-annit

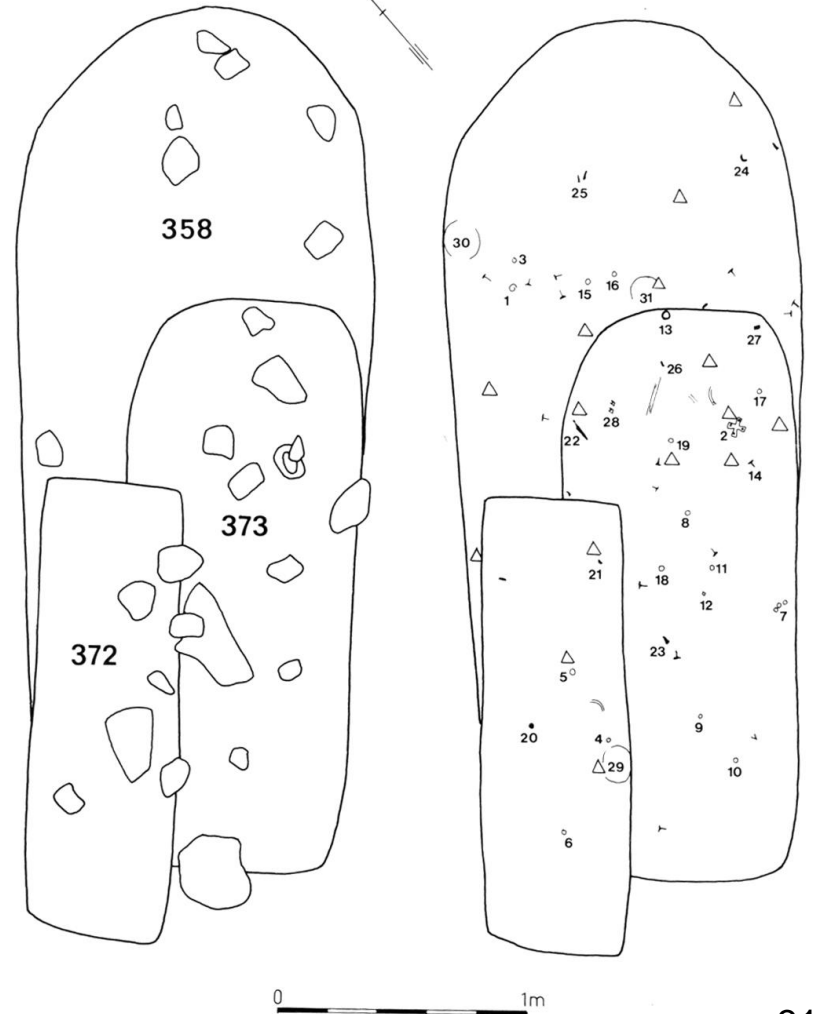
- Aseita miesten haudoissa yleisesti.
- Naisten haudoissa yleensä vain pukuihin kuuluvia koruja, joskus sirppi tai veitsi.
- Vaihtelua eri alueiden ruumishaudoissa. Esim. Köyliön merovingiaikaisissa miehen haudoissa työkaluja, Eurassa yleensä ei.
- Saviastiat merovingiajalla harvinaisia.
- Puuasiat maatuneet, jos on ollut. Naulat voineet jäädä jäljelle

- Puuastia, josta
naulat jäljelä

Luistarin hauta 358

- Luistari hauta 358
Ristiretkiaikaa.
- Saviastian paloja (kolmio)
- Hautakuopan koko 350 x 140 cm
- Jäännöksiä kahdesta pääkallosta (30, 31).
- Pari hopearahaa. (15), (15), raha-ajoitus 1106-1125 jKr.
- Hopeasormus (1).
- Pronssihela.
- Viikatteen tai sirpin terän pala.

Raha-ajoitukset

Grave 348 (M)

- Sāmānid, 897/8 (18000:3912)
- Sāmānid, 902/3, fragment (18000:3913)
- Sāmānid, 903/4 (18000:3914)
- Sāmānid, 904/5 (18000:3915)
- Sāmānid, 926/7, fragment (18000:3916)

Grave 358 (M)

- German, Goslar, 1056–1105, with remains of loop (18000:4076)
- Danish, 1035–1042?, with remains of loop (18000:4081)

Grave 358?

- German, Goslar, 1106–1125 (18000:4211)
- Anglo-Irish imitation (c. 997–1003), pierced, damaged (18000:4212)
- Anglo-Irish? imitation (c. 997–1003), fragment with loop (18000:4203)

Grave 359 (F)

- German, Speyer, 1046–56, with remains of loop (18000:4128a)
- German, Groningen, 1054–1076, whole but broken (18000:4124a)
- German, unidentified, broken but undamaged when found (18000:4128c)
- German, unidentified fragment (18000:4124c)
- German?, completely worn, pierced (18000:4128b)
- German?, fragment (18000:4124e)
- Danish, 1054–76? (18000:4124b)
- Danish, unidentified fragment (18000:4124d)

Hauta 56

- Nainen, 165-170 cm pitkä
- Selällään, kädet vyötärön yli taivutettuina.
Hampaat: noin 45 vuotias.
- Kiilteessä kehityshäiriöitä, mahd. puutostauti lapsuudessa.

- Haudan no. 56 korut

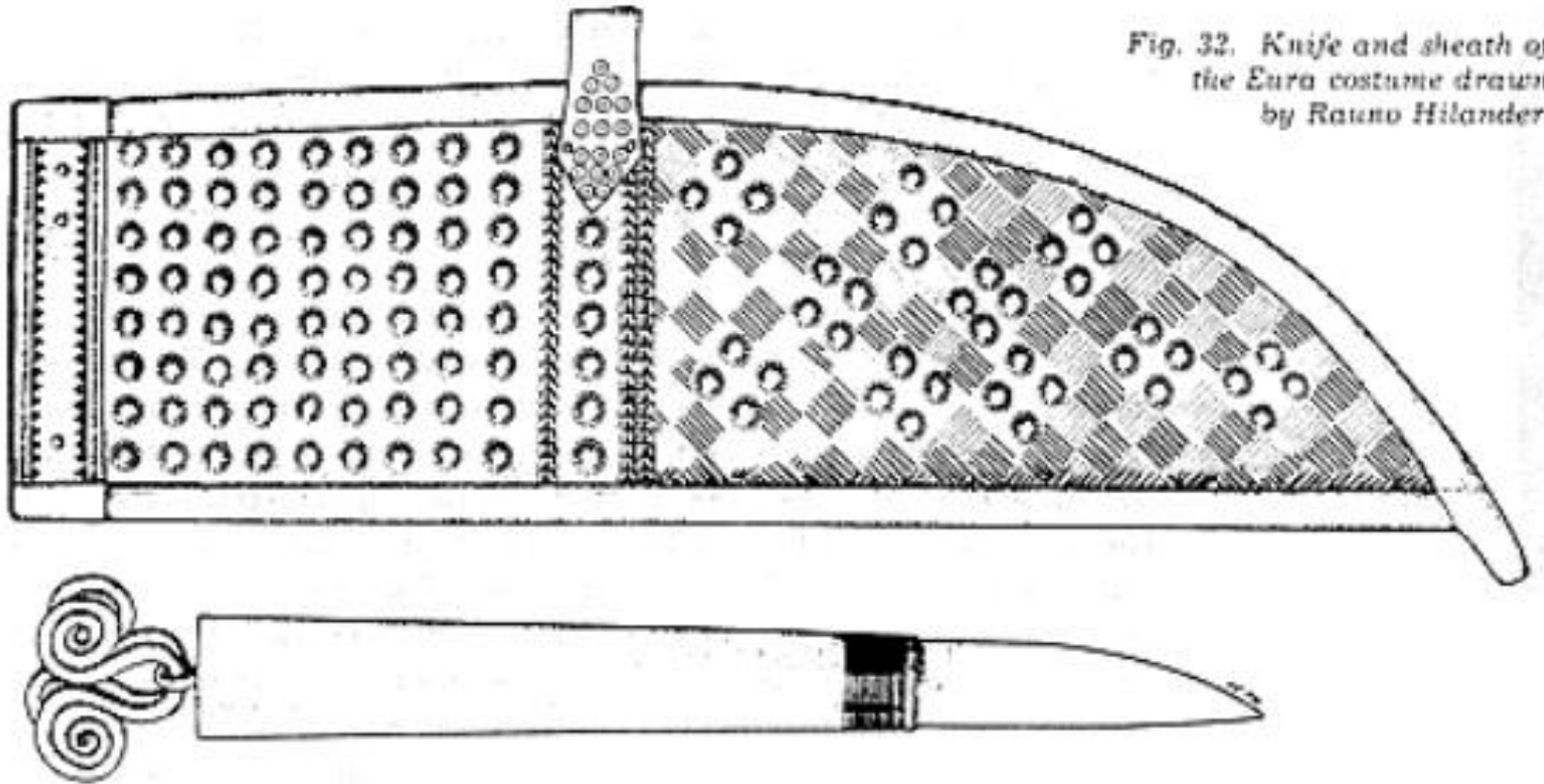
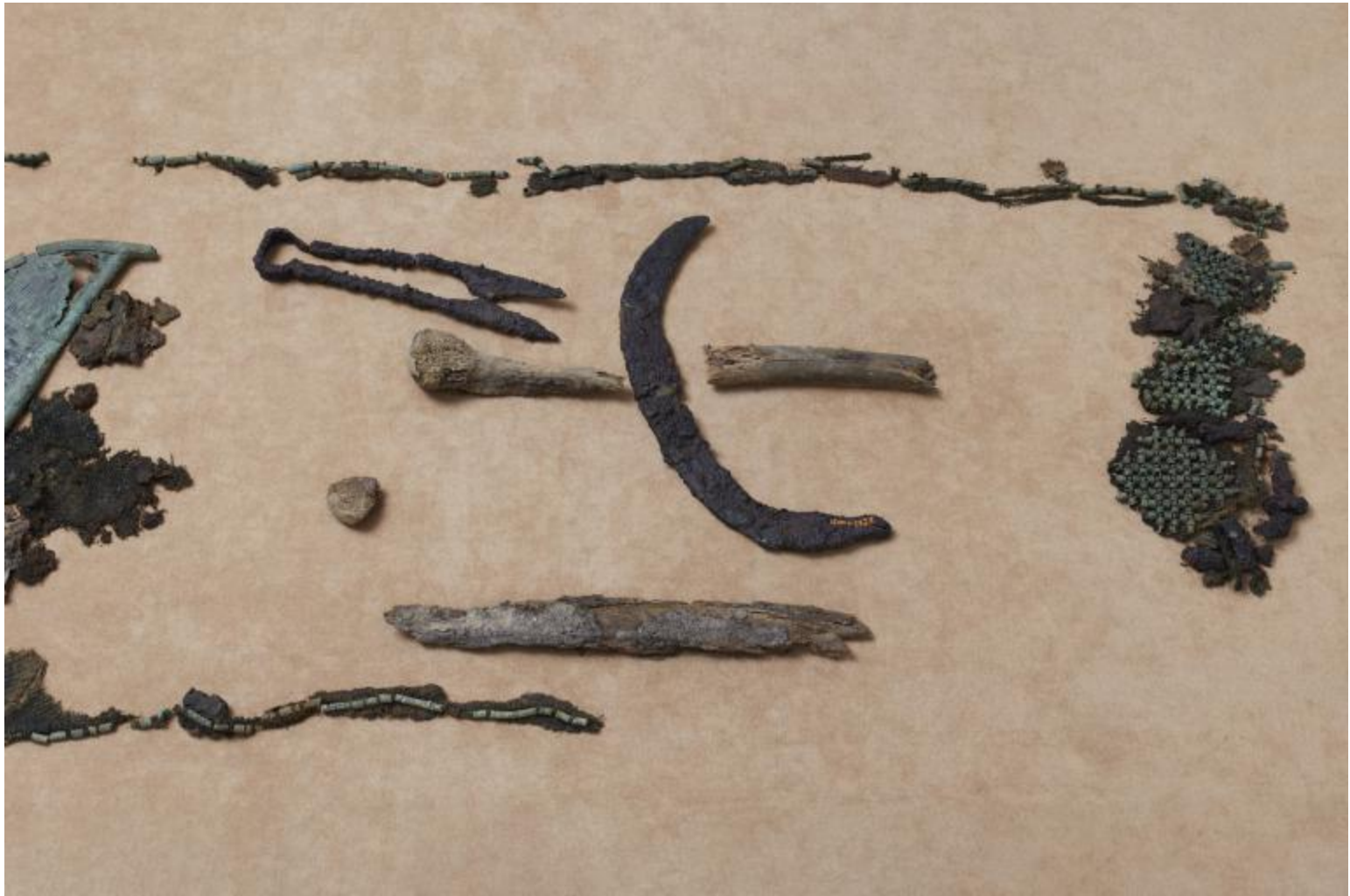

Fig. 32. Knife and sheath of the Eura costume drawn by Rauno Hilander.

- Tupen pintakoristelu jäljittelee tuohi- tms. punosta, joka oli hyvin tärkeä kansakulttuurissa (tuohivirsut, -kontit ym.)
- Meillä ei tunneta rautakautisista yhteyksistä.

Pronssispiraalit

- Latviasta tunnetaan 400-500-luvuilta. Suomessa 800-luvun alusta. Luultavasti lättiläisiltä (latvialaisilta).
- Latviassa käytettiin eniten naisten vaipoissa. Suomessa vaipoissa vasta 1000-luvulla.
- Miesten vaipoissa (viitoissa) n. 900 spiraaleja. Erilaisia kuin Suomenlahden eteläpuolella. Määrä vähäinen naisen pukuun verrattua
-

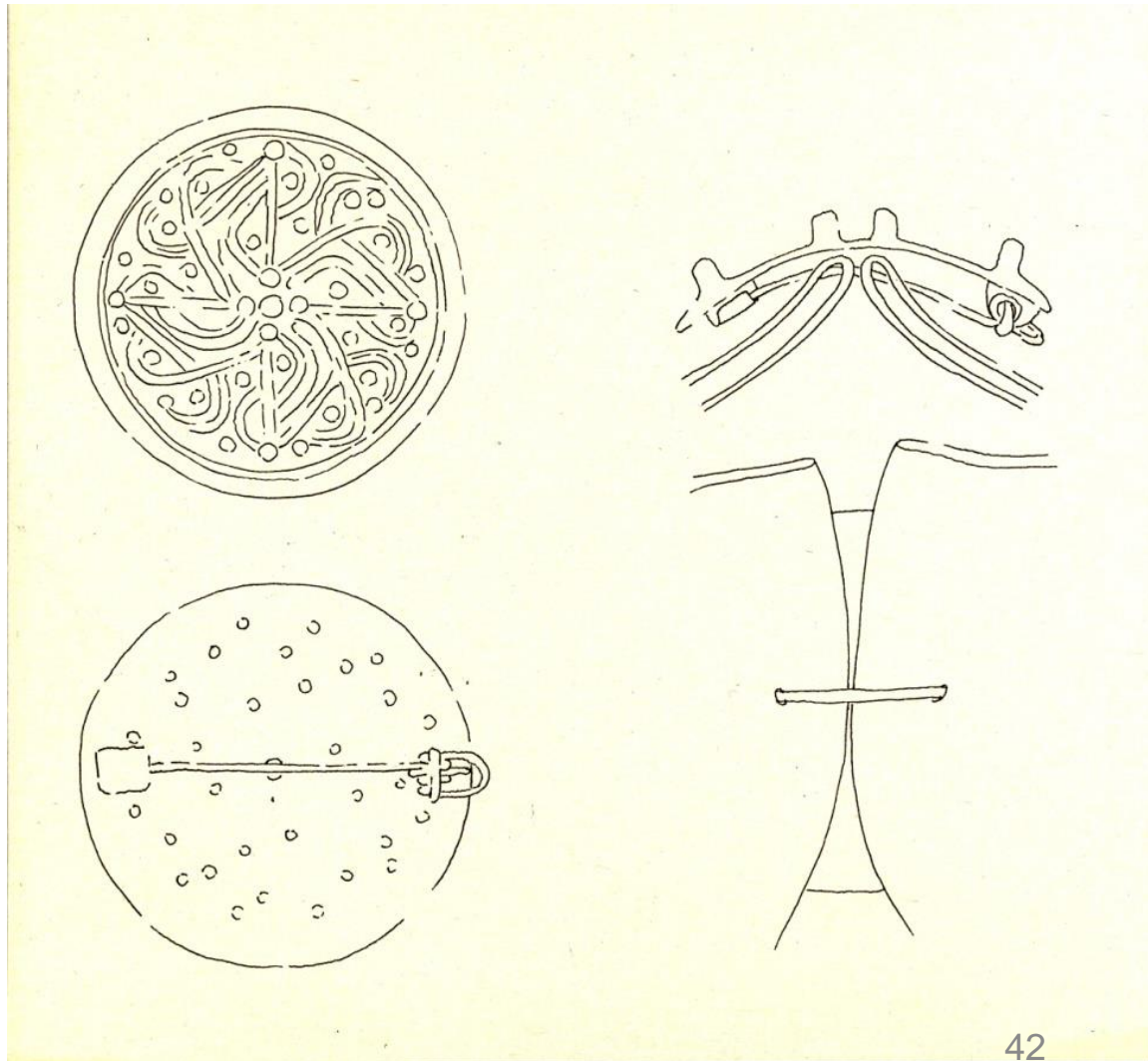
Euran muinaispuku

- Hauta 56, riittävästi jäänteitä puvun ennallistamiseksi (!).
- Ensimmäinen tieteellisesti dokumentoitu pukuennallistus.
- Rikkain hauta kalmistossa

Peplos

- Jos kerran jo Theodor Schwindt oivalsi 1800-luvun lopulla, että muinaispukumme on peplos
- Kaksin kerroin taitellun kankaan olkasolkien sisällä ja peplosmallisen puvun.
- Myös ruots. Inga Hägg huomannut saman).

- Varhasin muinaispuku, ns. Perniön emäntä sai olkakielekkeet,
- Myöhemmät suunniteltu jonkinlaisiksi olkainpuvuiksi.

Mallien lähteet: mistä olkaimet muinaispukuihin

- Kreikan arkaaisissa maljakkomaalauksissa puku tyylitelty, kiinnitys näyttää olkakielekkeeltä.
- Myöhemmissä realistisissa kuvista käy ilmi, että puku yläosasta kaksin kerroin käännetty vaate, jota neulat kannattavat.

Peplos Euroopassa

- Peplos ollut aiemmin käytössä myös etelämpänä Euroopassa
- Tanskasta, Huldermosesta on löytynyt suosta 400-luvulle eaa. ajoittuva kokonainen peplos-mallinen puku.

Birkan puku

- Olkainpuku

Kvinder og mænd i stadstøjet.

1, 2 og 3 viser kvindedragten i 8-900 tallet: Særk, selekjole og seleforklæde. Over dette: Kaftan (se 1 og 2) og/eller kappe (3). 4: Rekonstruktion af kvindedragten fra Hørning, ca. år 1000: Særk, tunika m. brikvævede borter, selekjole uden spænder, og kappe/hovedlin m. bort. 5, 7 og 8: Mandens almindeligste dragtdel har været kjortlen. Hoser (5), snævre broge eller knæbukser m. strømper (7: strømpebånd fra Lejre, sko fra Føhr), vide bukser (8) og posebukser (9) kendes fra samtidsillustrationer. Kappe og kaftan som ved kvindedragten. 5: Hundeline fra Laabyskibet. 6: Broderet kappe m. pels, og tunika m. polstrede brikbåndsmanchetter, fra Mammen.

17.2a–b Set of oval brooches, with fragments of pleated linen from the shirt on the inside

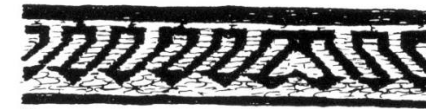
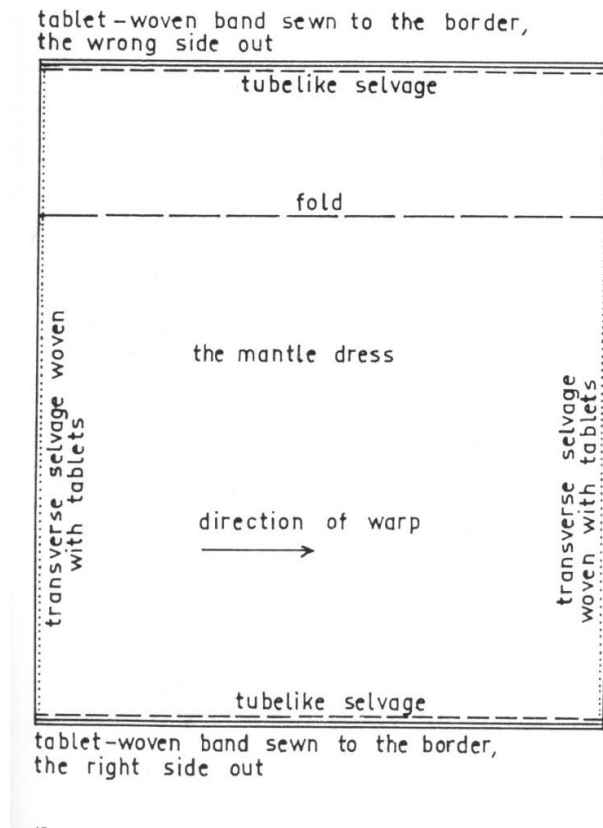
- Haudoissa tekstiiliä vain kupurasolkien sisässä

Kansatiede

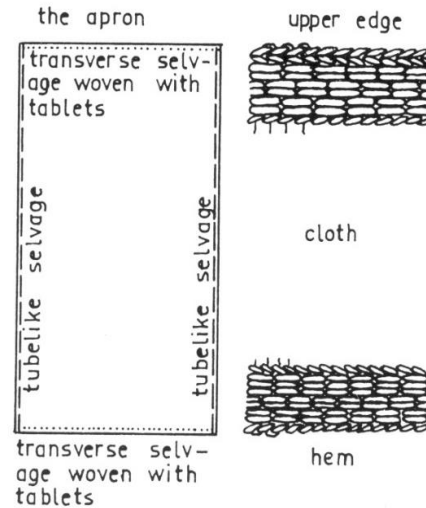
- Hurstut ja aanua, inkerikkojen käyttämä puku 1800-luvulla.
- ”Hartuushame”
- 2 päällekkäistä vaippahametta, auki vastakkaisilta puolilta.
- Huom: muistuttaa Birkan pukua.

Euran puvun kaavat

three-coloured border band
of the mantle dress

- Vaippahame eli peplos, nelikulmaiseksi kudottu vaate, taitettu yläosasta kaksinkerroin, kiedottu vartalon ympärille ja kiinnitetty olkapäiltä neuloilla tai soljilla.
 - Kudottu muotoonsa
 - Loimi kulkee kankaassa vaakasuoraan asun pitosuuntaan nähden.
- Kudottu lautanauhasta alkaen ja sellaiseen lopettaen. Sivueunoissa putkihulpiot estävät kankaan purkaantumisen.
- Myös esiliina kudottu yhtenä kappaleena aloitus- ja päätösnauhoin ja 50 putkihulpioin.

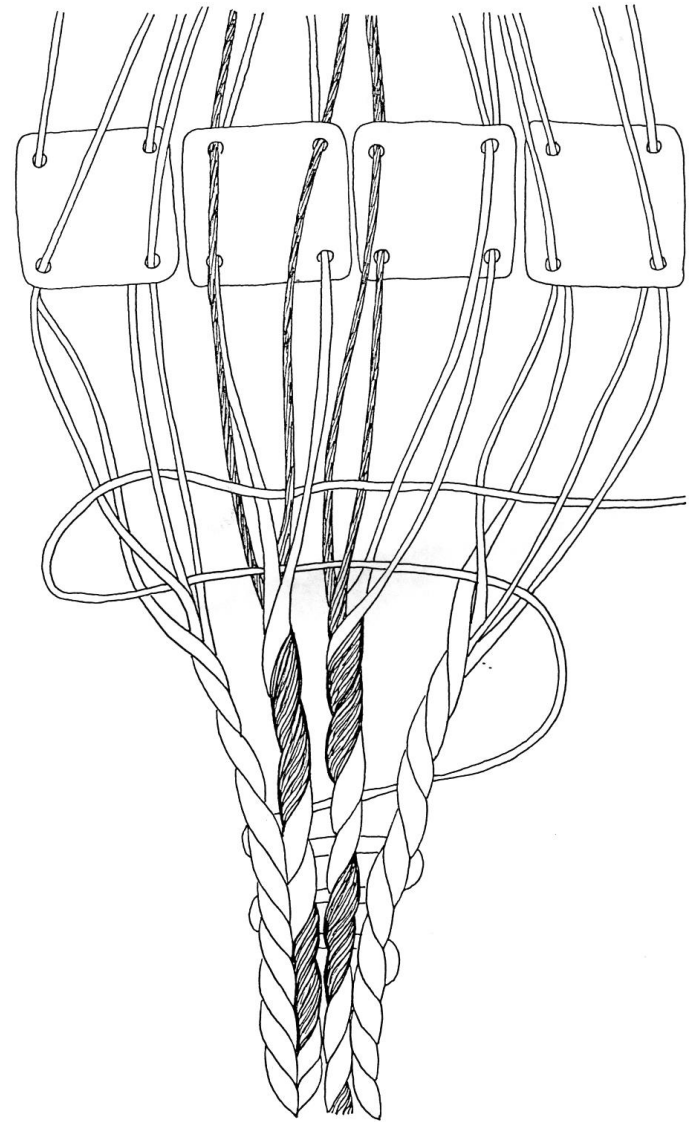
Putkihulpio

- Putkihulpio on onteloksi kudottu lautanauha.

Lautanauhat

- Aloitukset ja lopetukset lautanahoin.
 - Suomesta löytynyt yli 60 laudalla kudottua nauhaa. tuontitavaraa Bysantista?
 - Mikkelin Tuukkalasta ja Luistarista ilm. kotim. 17 laudalla kudottua nauhaa,
 - Skandinavian ennätys 176 lautta
- Reunat huoliteltiin putkihulpioin

- Peploshameessa ja esiliinassa loimilankoja 9/cm ja kudelankoja 8 / cm
- Lautanauhavyö kudottu 12 laudalla. Peploshameen reunan lautanauha 17 laudalla.

Aluspuku

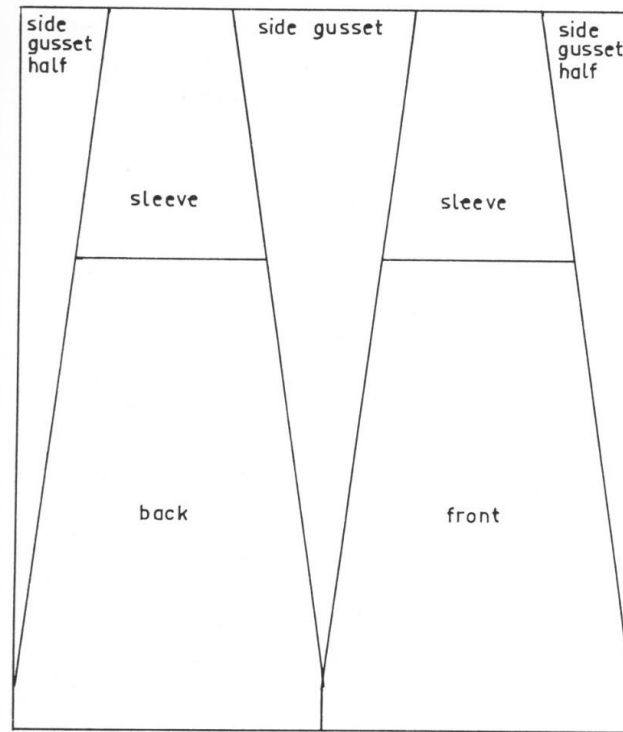
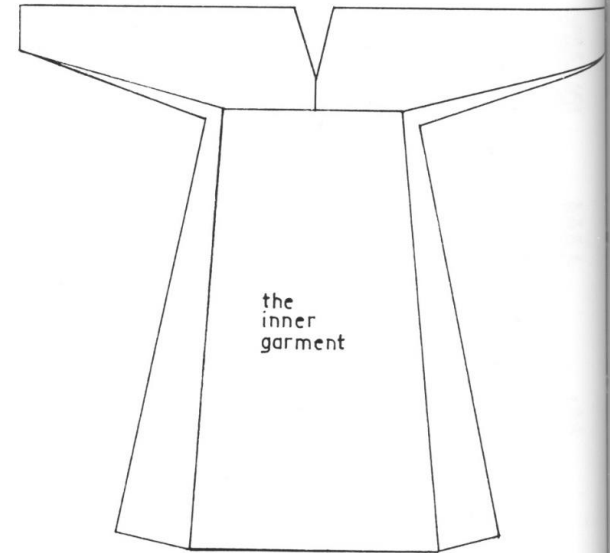

Fig. 34. Patterns for the inner garment, the mantle dress and the apron of the Eura costume. Below the reconstructed spiral ornamentation of the apron. Drawings Rauno Hilander.

tablet-woven band sewn to the border,
the wrong side out

- Rannerenkaiden sisältä toisenlaista kangasta kuin olkasolkien: täytynyt olla aluspuku.
- Loimitiheys 13 lankaa/cm. Kudetiheys 9/cm
- Kaavoihin ei itse löydöstä mallia, pariaate, että mahdollisimman vähän hukkapaloja.

- Kupurasoljet pitävät pukua yllä olkapäiltä.
- Päähineestä ei löytöjä, vaikka todennäk. ollut päässä.
- Fibul käännetään englannista suomeksi yleensä "rintakoru". Siitä ei ole kysymys, solki on oikea käännös

Turkiksia haudoista

- Nisäkkäiden karvojen pinnan muodostavat suomut joiden tekstuuri erilaisia eri eläinlajeilla.
- Luistarissa esim. 2 lapsen hautaa, toisella ilm. ilveksen toisella koiraeläimen, mahd. suden karva.
- Tytöt kiedottu näihin.
- Aikuisten alle hirvieläinten, joskus karhun tai naudan taloja.
- Yleisimmät Luistarissa hirven, ketun, lampaan, oravan, majavan, ja ketun karvat.
- Ilm. turkiskauluksista ja -vuorista.

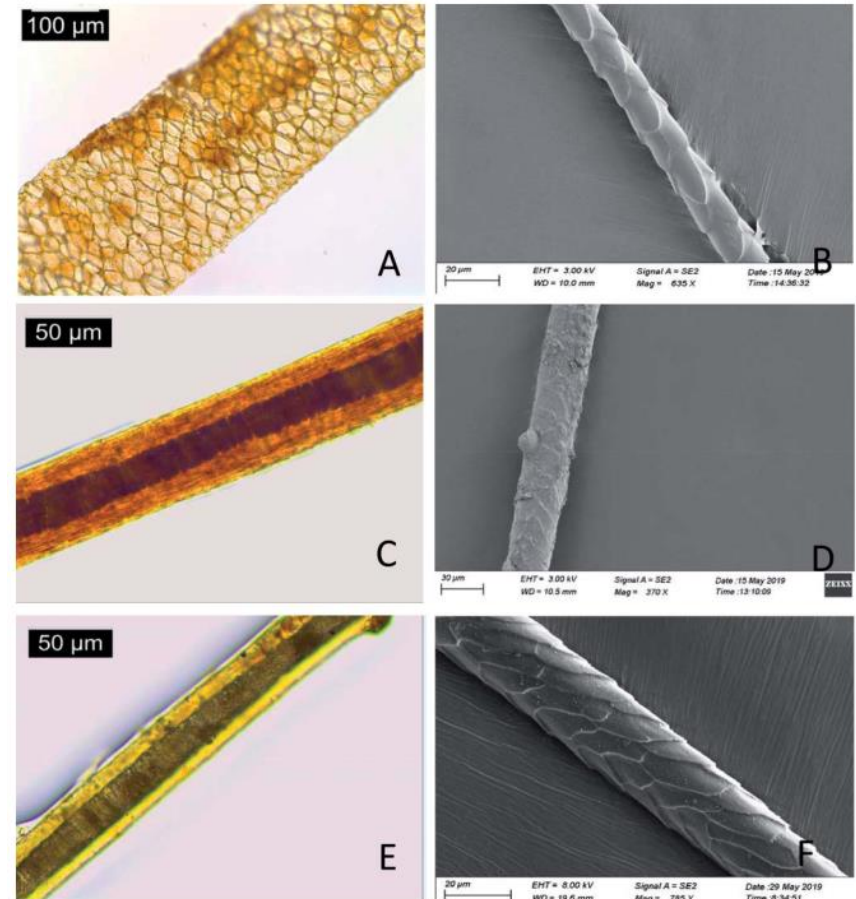

Fig. 5: a) Reindeer, sample NM 18000:1721; b) *Mustelidae*, sample NM 18000:1652; c) Otter, sample NM 18000:1703; d) Predator/brown bear, sample NM 18000:1674; e) *Felidae*, sample NM 18000:1703; and f) *Canidae*, sample NM 18000:1759 (Images: Tuija Kirkinen and Krista Vaiontn)

- a. metsäpeura. b. näätäeläin c. saukko
- d. karhu e. kissaeläin. d. koiraeläin.

- Luistarin hauta 238,
mustia
majavankarvoja ilm.
kauluksesta.
– Vastineita Birkasta.

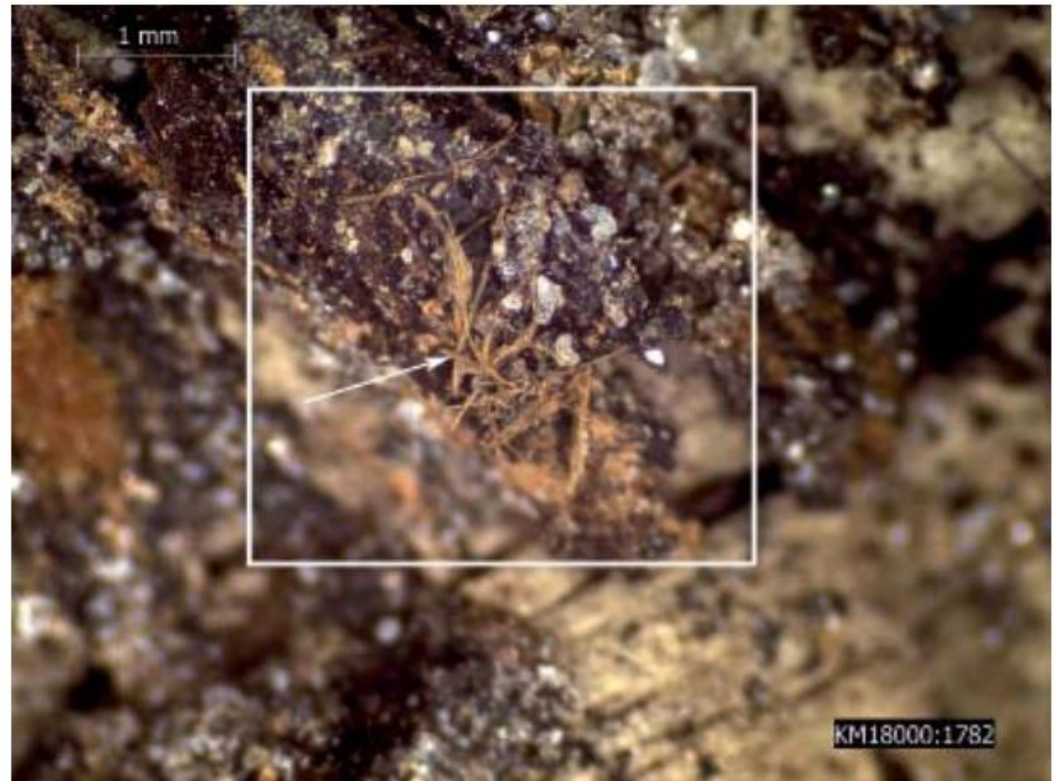

Fig. 3: Microscopic image showing a bundle of hair on the surface of birch bark and other organic matter (NM 18000:1782) from Grave 56. The arrow indicates the location of the sampling (Image: Stina Björklund, National Museum of Finland)

Hauta 56, turkikset

- Vyötärön kohdalla 3 turkiksen palaa.
- Veitsentupen sisällä karvatuppo. Metalliesineiden pinnalla karvoja.
- Suuri osa karvatupista metsäpeuran taljasta, ilm. vainajan alaruumis peitetty peurantaljalla. Veitsentuppi nostettu sen päälle.
- Metsäpeuran luita ei rtk:lta tunneta Tampere-Mikkeli linjan lounaispuolelta. Taljoista merkkejä kyllä.
- Veitsentupen sisällä turkis on kissaeläintä, ilm. ilveksestä

Sieppuri. Utsjoki 1914.

a

b

- Vyötäröllä olleet palat saukon turkista. Joko vyön alla olleista rukkasista tai pussista
- Irtokarvoja mm. karhusta. Ehkä karhuntaljan kappale tai₆₀ sieppuri.

- Vainaja ilm. peitelty taljoilla tai turkisvaatteilla.
- Sen jälkeen haudan päälle levitetty tuohi.
- Saamelaishaudoissa hist. aikana peurantaljoja ja tuohta
- Yleisesti käytössä Etelä-Suomessa rautakaudella, ei etninen markkeri.

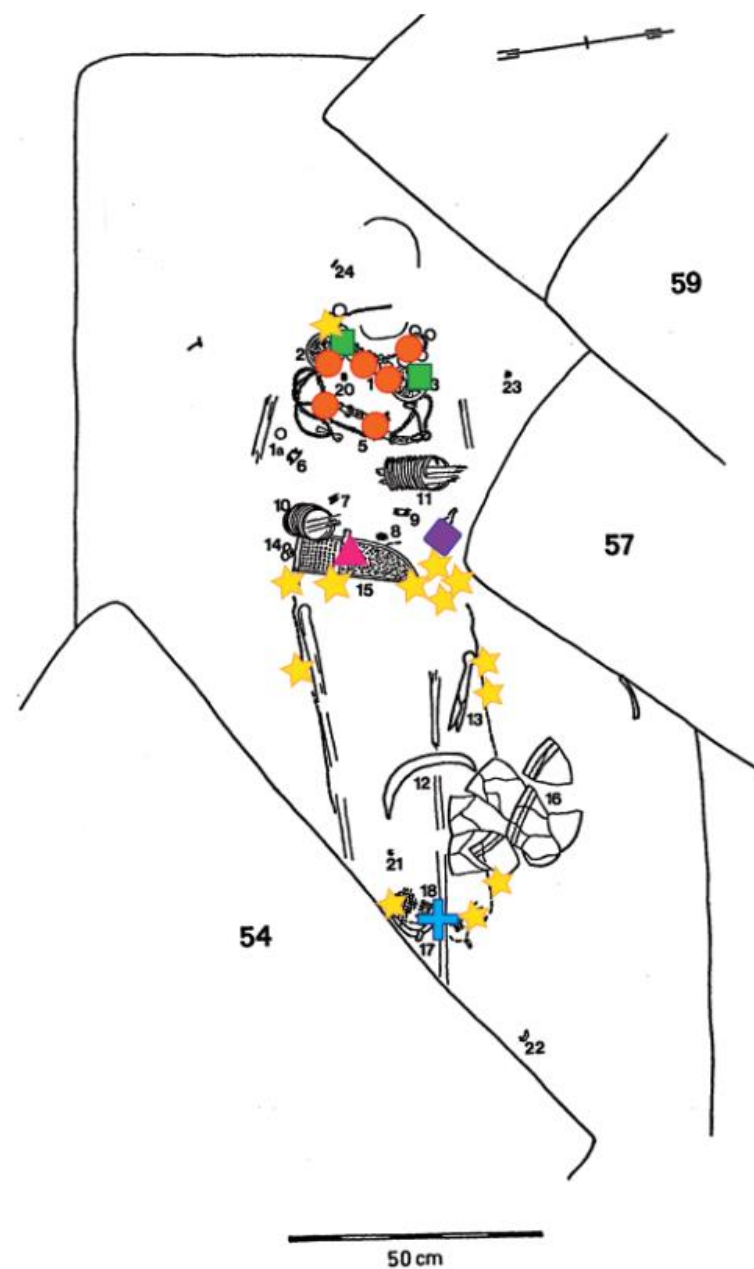

Fig. 4: The distribution of hair and fur in Grave 56 in Luistari, Eura: Star = reindeer; triangle = *Felidae*; rhomboid = otter; circle = brown bear; cross = *Canidae*, square = *Mustelidae* (Image: Tuija Kirkinen; map after Lehtosalo-Hilander 1975, 65)

- Neulakintaat
vainajan vatsan
päällä

Viikinkiaajan anteja

- Hautoihin enemmän ja vaihtelevampaa esineistöä
- Miehillä yhä aseita, mutta myös työkaluja,
- Naisilla työvälineitä, koruja runsaammin kuin miehillä.
- Lapsilla joskus esineitä ja työkaluja, usein kulkusia.
- Ilm. kaikki hautoihin eväitä, saviastiat ja eläinten luut jäljellä.
- Haudassa usein naudat, lampaan tai vuohen kallon jäännöksiä, ilm. vainajan osa. Muut osat syöty hautajaisissa.
- Puuastioista nauvoja, niittejä tai astian sanka jäljellä.
- Ruoka-aineista karstaa saviastioihin.

Eläinluut

- Eläinluut ilm. jakautuvat sekä vainajan seuralaisiin että vainajan ja hautajaisvieraiden ateriaan liittyviksi.
 - 1. Koirat ja hevoset – seuralaisia
 - Hevosista lähinnä hampaita
 - 2. Lampaat, vuohet ja naudat, joista säilynyt lähinnä hampaita. Vaikea kuvitella ateriantähteiksi.

- Leukaluun kappale ja hampaita

- Koiran jäännöksiä useimmiten kammiohaudoissa ja puurakenteita sisältävissä haudoissa.
- Koira hautarakenteiden sisällä, jalkopäässä, joskus vierellä
- Eläinten jäännöksiä enemmän miesten haudoista, nautoja.
- Naisilla lähinnä lampaita tai vuoden jäännöksiä.
- Luistarista vain kotieläinten luita.

	Nauta	Lammas/ vuohi	Koira	Hevo- nen	Sika	Nisä- käs	Yht.
Liittyy	20 (33,3%)	19 (31,7%)	16 (26,7%)	1 (1,7%)	1 (1,7%)	3 (5,0%)	60
Epäselvä	13 (48,1%)	7 (25,9%)	-	5 (18,5%)	-	2 (7,4%)	27
Ei liity	59 (59,6%)	15 (15,2%)	-	13 (13,1%)	7 (7,1%)	5 (5,1%)	99

Taulukko 1. Eläinluiden liittyminen Luistarin hautauksiin.

- Yhdistelmä koira ja nauta 3 haudassa.
- Yksi hauta, nro 100, lammas/vuohi ja nauta.
- Koira ja hevonen yhdessä
- Koirat kooltaan useimmat kuin pystykorva.
- Yksi suurikokoinen, lähes sudenkokoinen tunnetaan.

- Eroaa Skandinavian ja Baltian hautauksista siinä, että villieläinten luita ei ole löydetty.
 - Skandinaviassa esim. karhu, teeri, ilves, petolintuja = haukalla metsästys.
 - Skandinaviassa yleisesti enemmän kuin yksi eläinlaji, esim. koira ja lammas/vuohi.
- Hevosia lähinnä Birkassa ja Baltiassa, jossa myös keskiaikaisia hevoshautauksia.

Koruja Meroviniaika

- Pyöreät soljet, krapusolki
- Tasavartiset soljet
- Spiraalisormukset

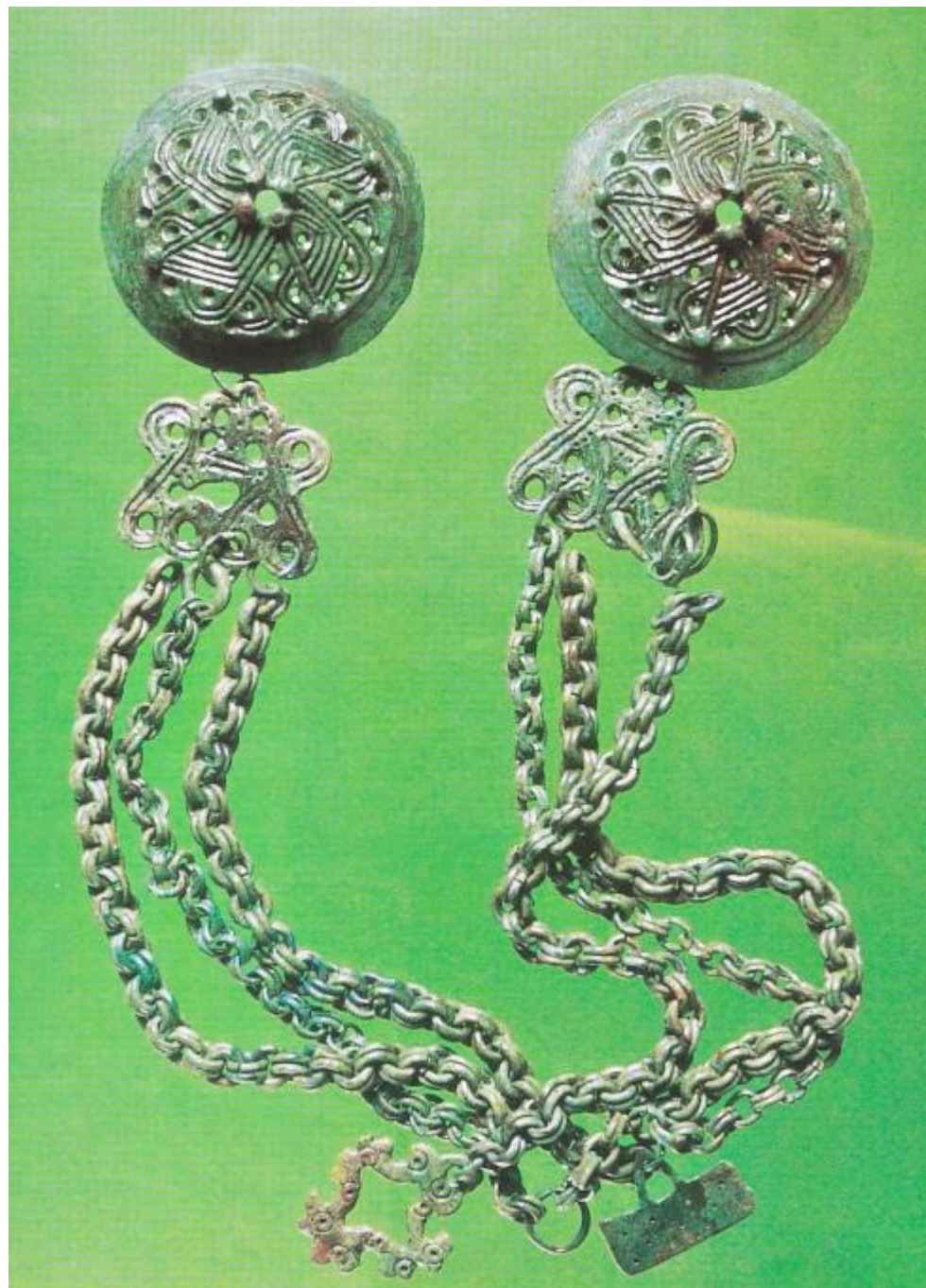

Hauta 34

- Pyöreä kupurasolki
- Neliniitistä toimikasta soljen alla, pätkä lautanauhaa ja kaksiniitistä kangasta.

- Hauta 35.
- Ketjulaite, leveäreunaiset kupurasoljet, kaksoisrengasketjut ja ristinmuotoinen riipus.
- Lattea suorak. riipus ja nauhasilmukoilla koristellut ketjünkannattajat harvinaisia tyyppejä

- Hopeinen hevosenkenkäsolkki, hauta 25.

- Koristelu 8 eril. leimasimella.
- Vastineita Länsi-Suomesta.
- Suomalaista työtä?

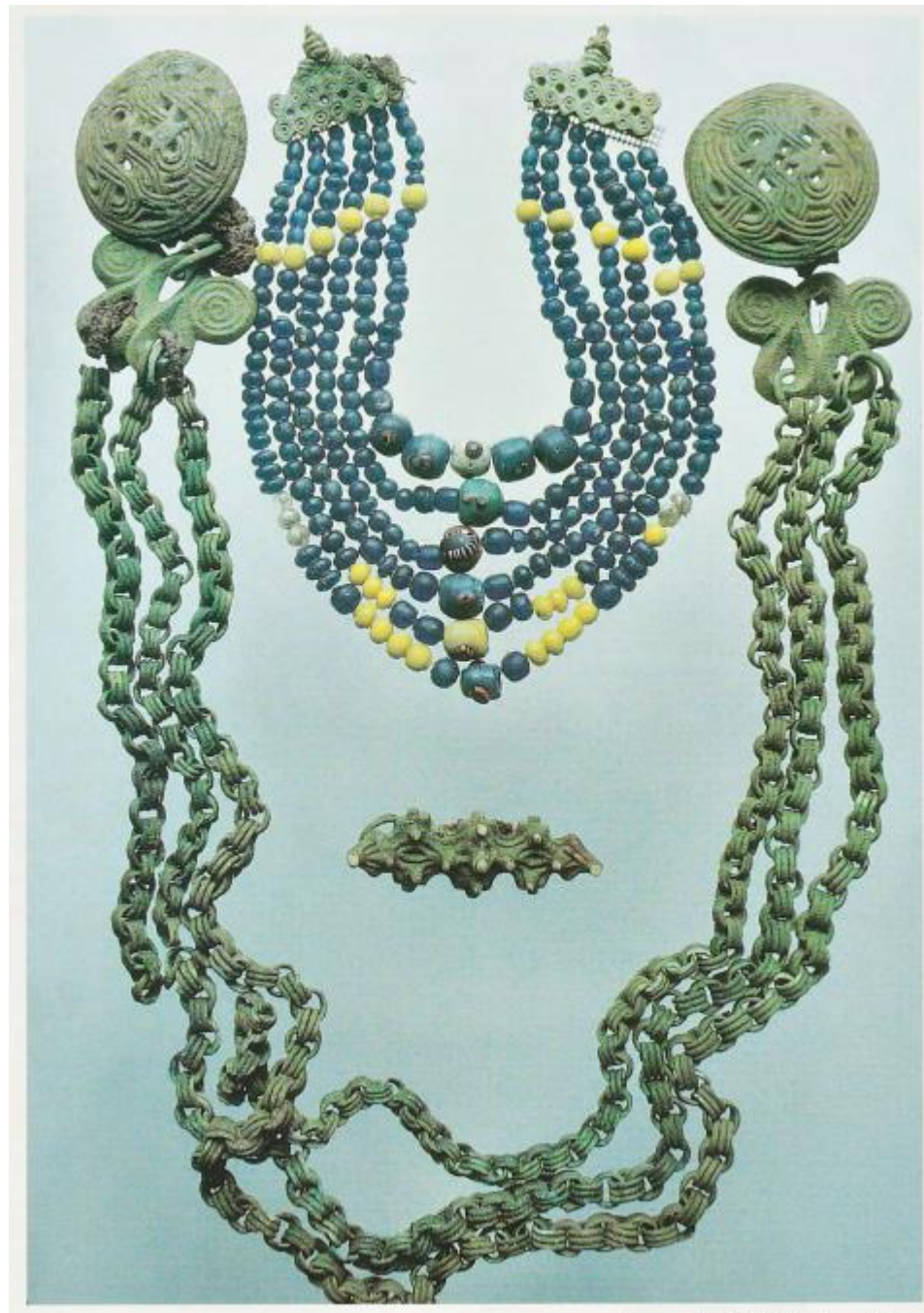

KM 27177:26

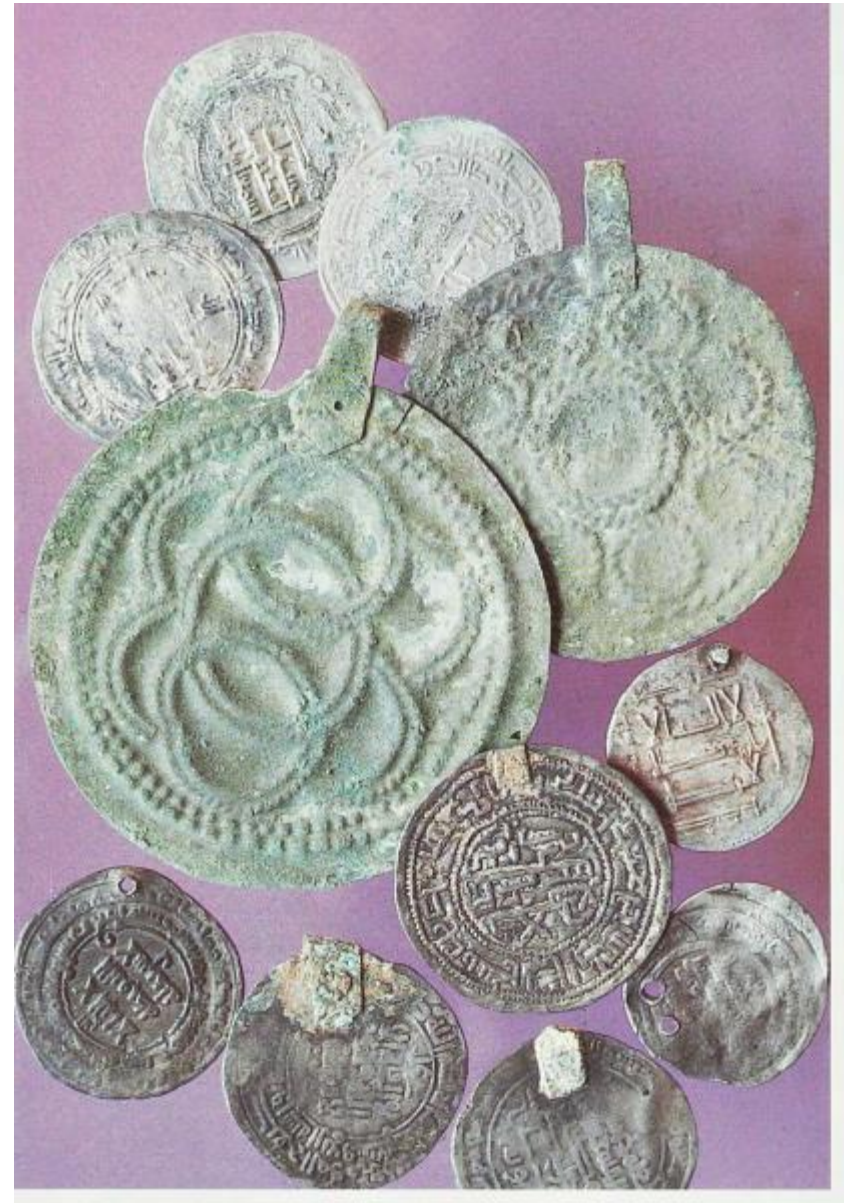

- Tasavartinen solki. Uurre- ja tappikoristeinen (13 kpl)
- Tappikoristeita pidetään suomalaisina

- Osa haudan 1260 korustoa
- Pyöreät olkasoljet, ketjünkannattajat ja kolminkertaiset ketjut.
- Komeimmat 900-lvun Eurassa.
- Helminauhassa yli 250 helmeä

- Arabialaisia rahoja ja hopeariipuksia.
- Rahoja käytettiin koruina tai niistä valmistettiin uusia koruja.
- Maksuvälinenä niitä saatettiin rikkoa sopivan määrän saamiseksi.

- Ns. massiivinen rannerengas, hauta 52

Helmet ja helminauhat

- Helmiä haudoissa vaihteleva määrä.
- Kuvassa Euran Luistarin löytöjä

*Helmiä haudasta 1061. Oranssinväriset helmet on -
saatettu tehdä Itämeren piirissä, mutta suuret kirjavat
helmet lienevät tuontia Keski- tai Etelä-Euroopasta.
Kuva Rauno Hilander.*

Helmi ja helmen puolikas haudasta 58, ja irtolöytö vuoden 1984 kaivaukselta. *Pärla och pärlfragment från grav 58 och ett lösfynd från undersökningen 1984.* Kuva/ Foto: Ulla Moilanen (KM 18000:1833; 1826, KM 22346:1065).

- Bysanttilaisia helmiä hauta 58.
- Metallifoliosta rombikuvioita.

Vaakakupin
reunoja,
hauta 359

- Vaaka ja kukkaro vyöllä yleensä miehen haudassa. Luistarista ja Kaarinan Kirkkomäestä naisvainajia vaakojen kanssa.

Vaaka ja punnukset

- Varhaisimmat n. 900 jaa.
- Myös naisten haudoista
- Liittyvät lahjanvaihtomekanismien korvautumiseen kaupallisella kaupalla

Tulusrauta

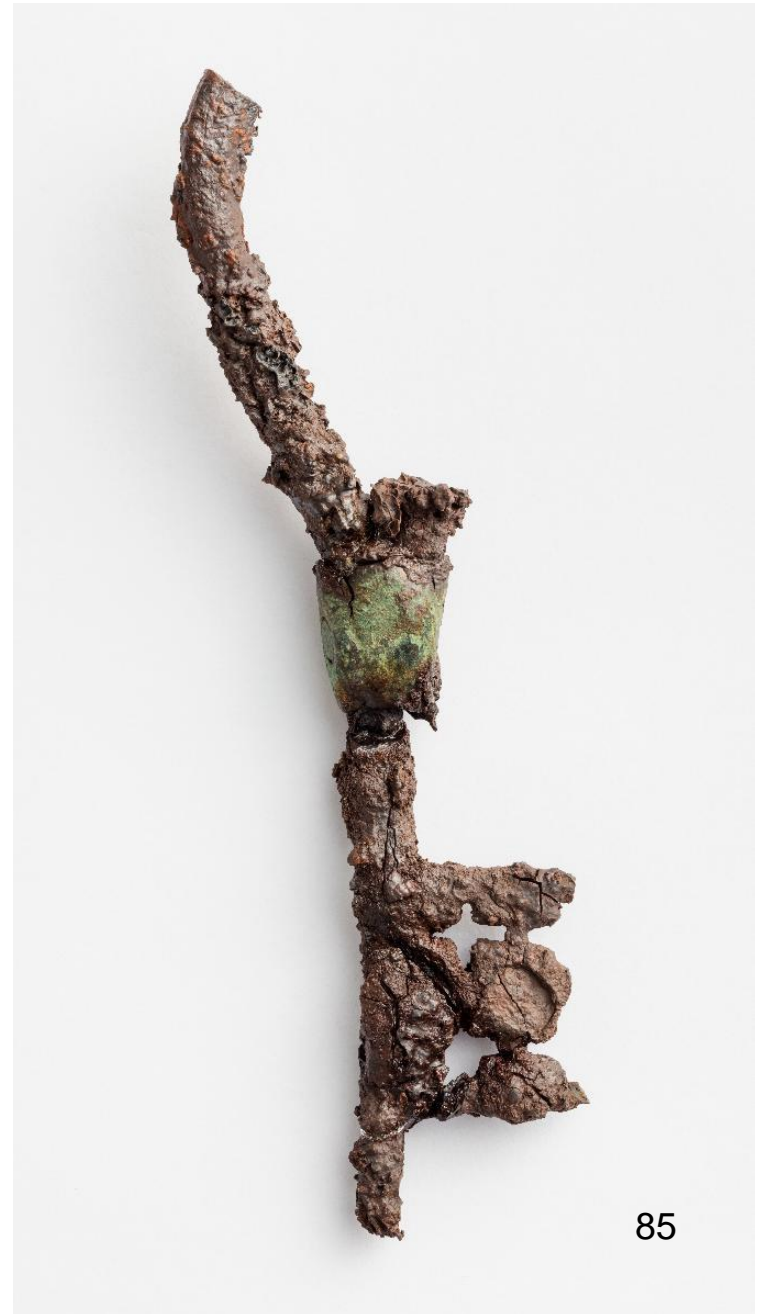
*288. Haudan 348 pronssikahvainen tulusrauta (18000:3937).
Kuva P-L. Lehtosalo-Hilander 1975.*

- Tulusrauta, silkkipaitaisen miehen haudasta
- Vastaavia myös kahdella muulla miehellä
- ns. permalainen tyyppi

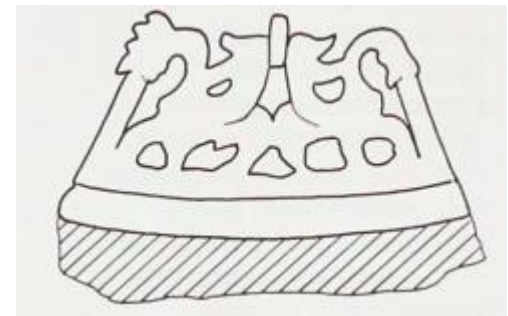
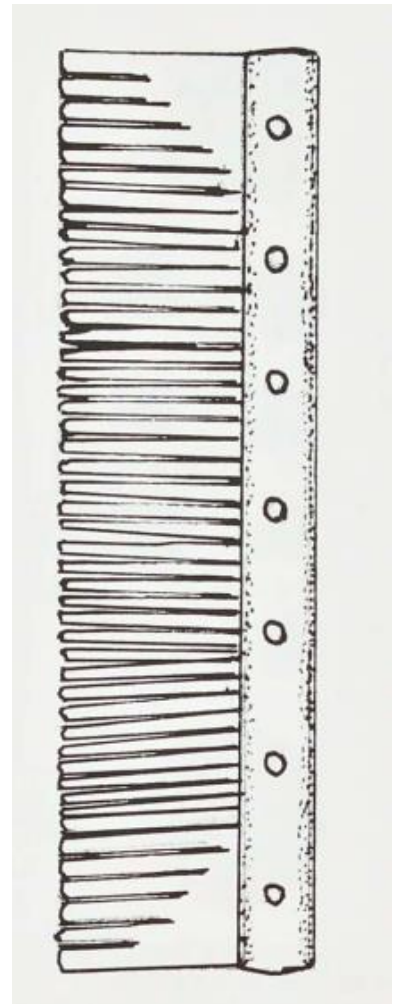
- Levinneisyys

- Avain, hauta 363,

Ylelliset haudat

- 93 asehautaa, 65 näistä viikinkiajalta.
- Suurimmat kammiohaudat 900-luvun alkupuolelta asehautoja, jossa mies haudattu yli 3 m pituiseen ja yli 1 m leveisiin kuoppiin, joiden pohja ja seinät oli vuorattu vahvoilla lankuilla ja katteenapuinen katto.
- Yleinen aseistus miekka, 2 keihästä. Väkipuukko ja 1 – 2 veistä
- Kilpi ei säilynyt. Olikokaan?
- Vyöllä tulusrauta, kukkaro rahoineen ja luinen kampa.

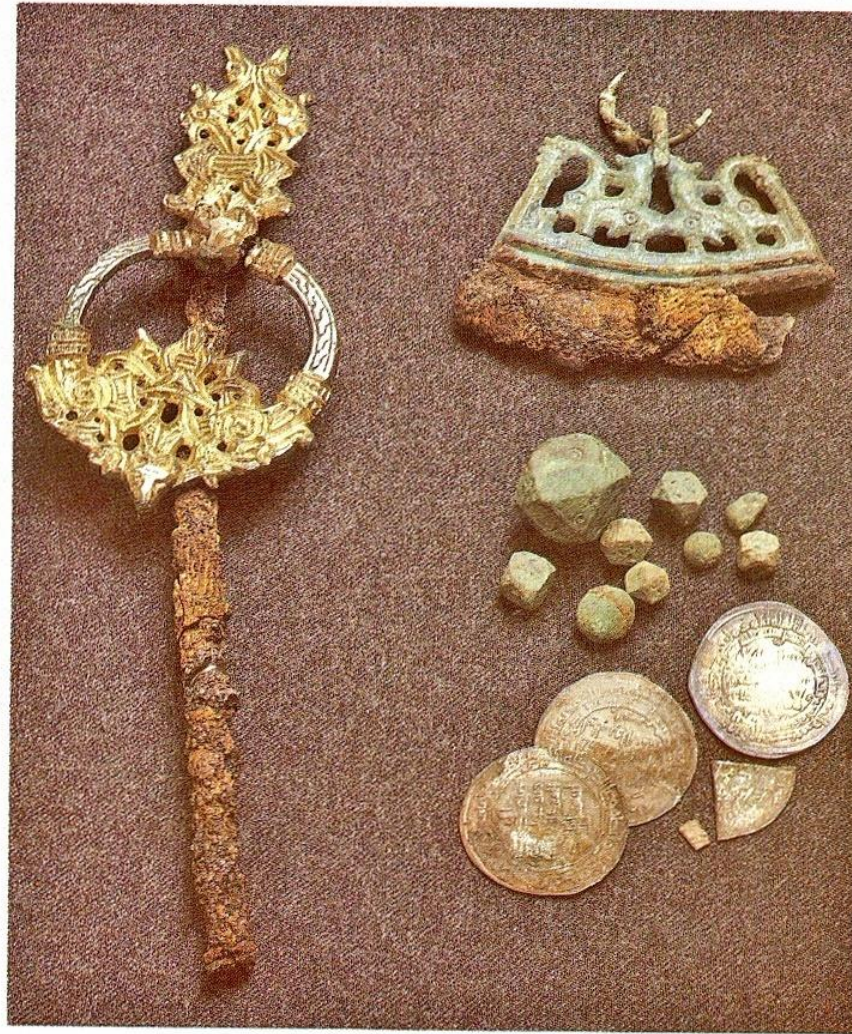

Hauta 348

- Hopeoitu ja kullattu koruneula.
- 2 keihästä. Miekka, väkipuukko ja 2 veistä, viikate, keritsimet, 2 kukkaroa, tulusrauta, riipushioin, vyön osia ja sormus.
- Silkkipaidan langan kuituja, keltainen

- 2 kukkaroa. Toisessa pronssihelat.
- Toisessa 8 punnusta ja 3 kokonaista ja 3 katkelmallista arabialaista rahaa.
- Kaikki lyöty Taškentissa, Keski-Aasiassa. Hallitsijan nimien perusteella n. 925-950 jaa.
- Sama aikakausi, Luistarista 7 ja Euran muista kalmistoista 5 miekkamiestä

Vainajan viittaa kiinnitti rautaneula, jonka päähän liittyi hopeoitu ja kullattu pronssi-rengas. Tämä oli koristettu skandinaavisella ornamentiikalla, mm. eläimenpäillä. Vyöltä riippuvassa tulusraudassa oli kahta ratsastajaa esittävä pronssinen kahva. Toi-

sesta kukkarosta löytyi punnuksia sekä kokonaisia ja katkelmallisia arabialaisia hopearahoja. Näiden perusteella tiedetään, että hauta oli tehty vuoden 927 jälkeen. Suomen Kansallismuseo/Esa Suominen.

- Silkkipaitainen mies, hauta 348

- Silkkipaidan osto-oikeus Bysantin henkivartijakaartin jäsenillä kunnianosoituksena.
- Kullattu ja hopeoitu rengasneula komeimpia, joita pohjoismaissa on löydetty. Sininen viitta, keltainen silkkitunika.

Rengasneula

- Hauta 348,
Borretyylinen
eläimenpää.
- Rautaosat hävinneet
– 900-950 jaa.
- Nauhapunoksin koristeltu
rengas. Hopeoitua ja
kullattua pronssia.
- Pituus 20 cm

Rengasneulojen levikki

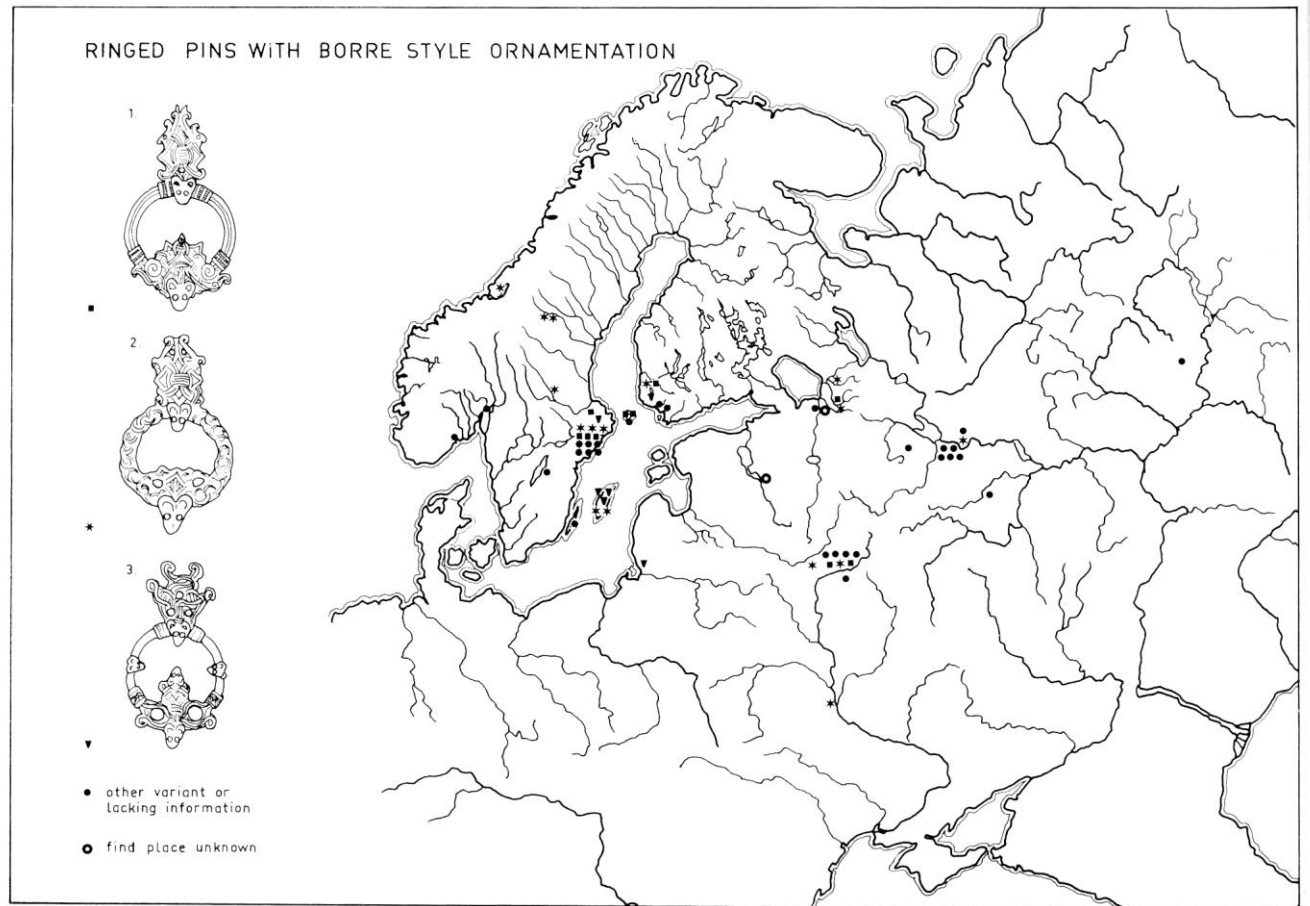

Fig. 32. Distribution of the ringed pins ornamented in Borre style; the find places in USSR partly according to a map given by Anne Stalsberg Alsvik.

Borre-tyyli

- Rengasneula, Birka, linnavuoren pohjoispuolelta, hauta 561

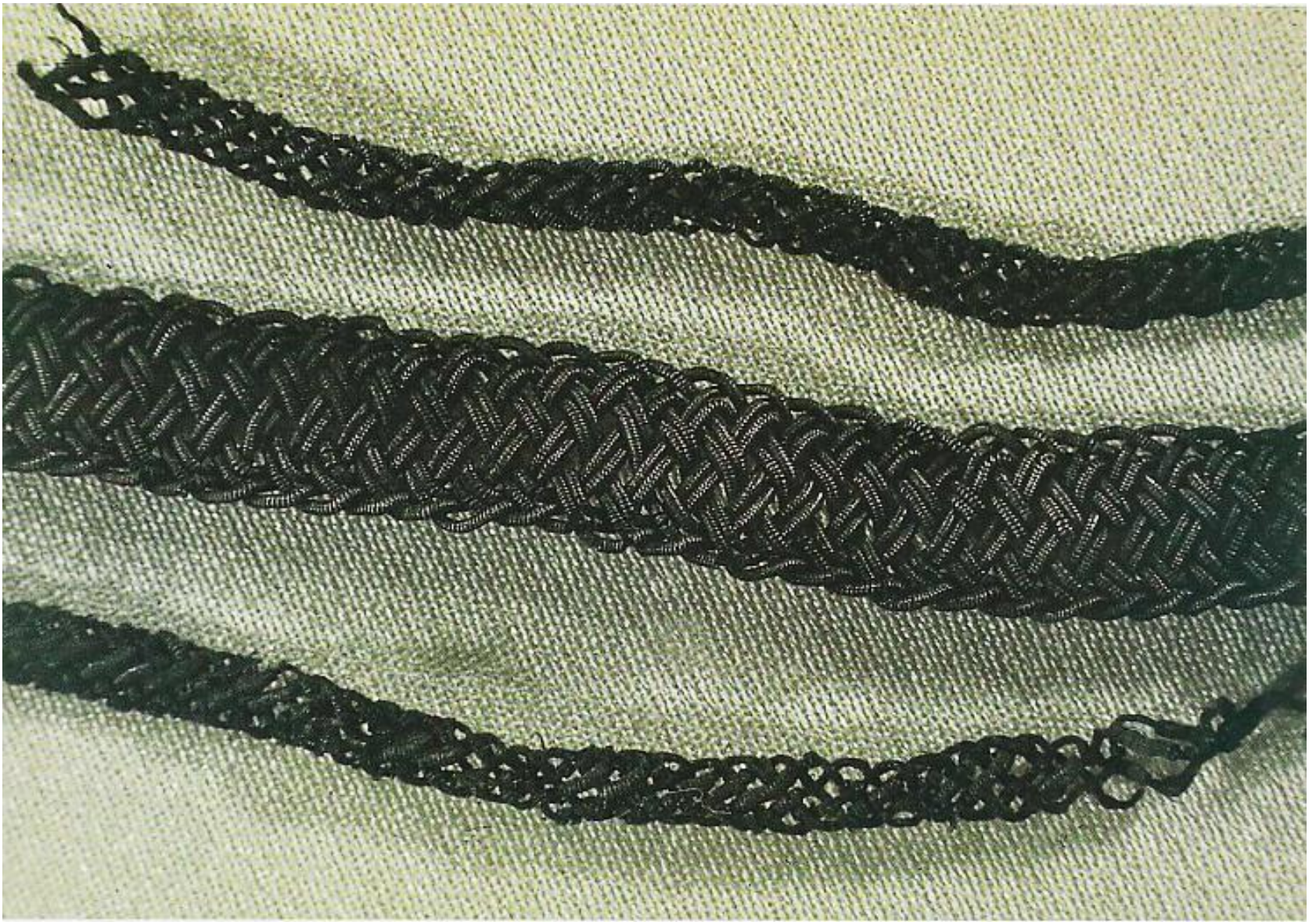
Fig. 272. Ringnål, silver, ornerad i borrestil. Birka, Adelsö sn, Uppland. Något förstord. — Foto ATA.

Tulkintaa

- I –suuri eläin nielee tarttuvaa eläintä
- II suuren eläimen päitä
- III käärmeen päitä
- IV naamioitunut mies
- V tarttuvan eläimen pää

- Hauta 348 hopeapunoksia kaula-aukossa

Miekat

- Miekkoja tai niiden osia lähes 20 haudasta
- Lovia terässä, käytetty
- Suurin osa viikinkiaikaisia
- Yksi pala kalloa, jossa on ilm. miekan aiheuttama lovi.

- Miekka. Hauta 509. Petersenin tyyppiä S.
- Pituus 80 cm. Viikinkiaika

- Mikko Moilasen ennallistus haudasta 510 löydetyistä Petersenin S-tyyppin miekasta

Eläinluut

- Eläinluut ilm. jakautuvat sekä vainajan seuralaisiin että vainajan ja hautajaisvieraiden ateriaan liittyviksi.
 - 1. Koirat ja hevoset – seuralaisia
 - Hevosista lähinnä hampaita
 - 2. Lampaat, vuohet ja naudat, joista säilynyt lähinnä hampaita. Vaikea kuvitella ateriantähteiksi.

- Leukaluun kappale ja hampaita

- Eläinten jäännöksiä enemmän miesten haudoista, joissa lähinnä nautoja.
- Naisilla lampaita tai vuoden jäännöksiä.
- Koiran jäännöksiä useimmiten kammiohaudoissa ja puurakenteita sisältävissä haudoissa. Koira hautarakenteiden sisällä, jalkopäässä, joskus vierellä
- Luistarista vain kotieläinten luita.

	Nauta	Lammas/ vuohi	Koira	Hevo- nen	Sika	Nisä- käs	Yht.
Liittyy	20 (33,3%)	19 (31,7%)	16 (26,7%)	1 (1,7%)	1 (1,7%)	3 (5,0%)	60
Epäselvä	13 (48,1%)	7 (25,9%)	-	5 (18,5%)	-	2 (7,4%)	27
Ei liity	59 (59,6%)	15 (15,2%)	-	13 (13,1%)	7 (7,1%)	5 (5,1%)	99

Taulukko 1. Eläinluiden liittyminen Luistarin hautauksiin.

- Yhdistelmä koira ja nauta 3 haudassa.
- Yksi hauta, 100, lammas/vuohi ja nauta.
- Koira ja hevonen yhdessä
- Koirat kooltaan useimmat kuin pystykorva.
- Yksi suurikokoinen, lähes sudenkokoinen tunnetaan.

- Eroaa Skandinavian ja Baltian hautauksista siinä, että villieläinten luita ei ole löydetty.
 - Skandinaviassa esim. karhu, teeri, ilves, petolintuja = haukalla metsästys.
 - Skandinaviassa yleisesti enemmän kuin yksi eläinlaji, esim. koira ja lammas/vuohi.
- Hevosia lähinnä Birkassa ja Baltiassa, jossa myös keskiaikaisia hevoshautauksia.

Suomalaisia esineitä Birkassa

- Keramiikka:
- Kaikesta kaupungin keramiikasta slaavilaista n. 15 – 17 %, Suomalaista 6 %, länsi eurooppalaista 1,5 %
- Kalmistosta samoin 6 %suomalaista. Birkasta enemmän kuin muualta Ruotsista
- 1100 hautaa kaivettu, näistä 46:ssa suomalaisia esineitä

FIGURE 9.9 *Pottery of Baltic Finnish type from Birka, Bj 731*
PHOTO CHRISTER ÅHLIN, SHMM

- Saviastia suom. tyyppiä

Suomalaisia esineitä

- Hevoskenkäsoljet, jossa fasetoidut ja nuppikoristeiset päät
- Tulusrauta, jossa 2 eri suuntiin kulkevaa ratsastajaa
 - Tullut Suomen kautta

- 25-
- 5-10
- 1-4

- Tappikoristeiset hevosenkenkäsöljet

- Tulusrauta, tyylitelty eläinaihe
- Pyöreä kupurasolki

Kuusikulmaiset painot

- 1 täplä = 0,75 g.

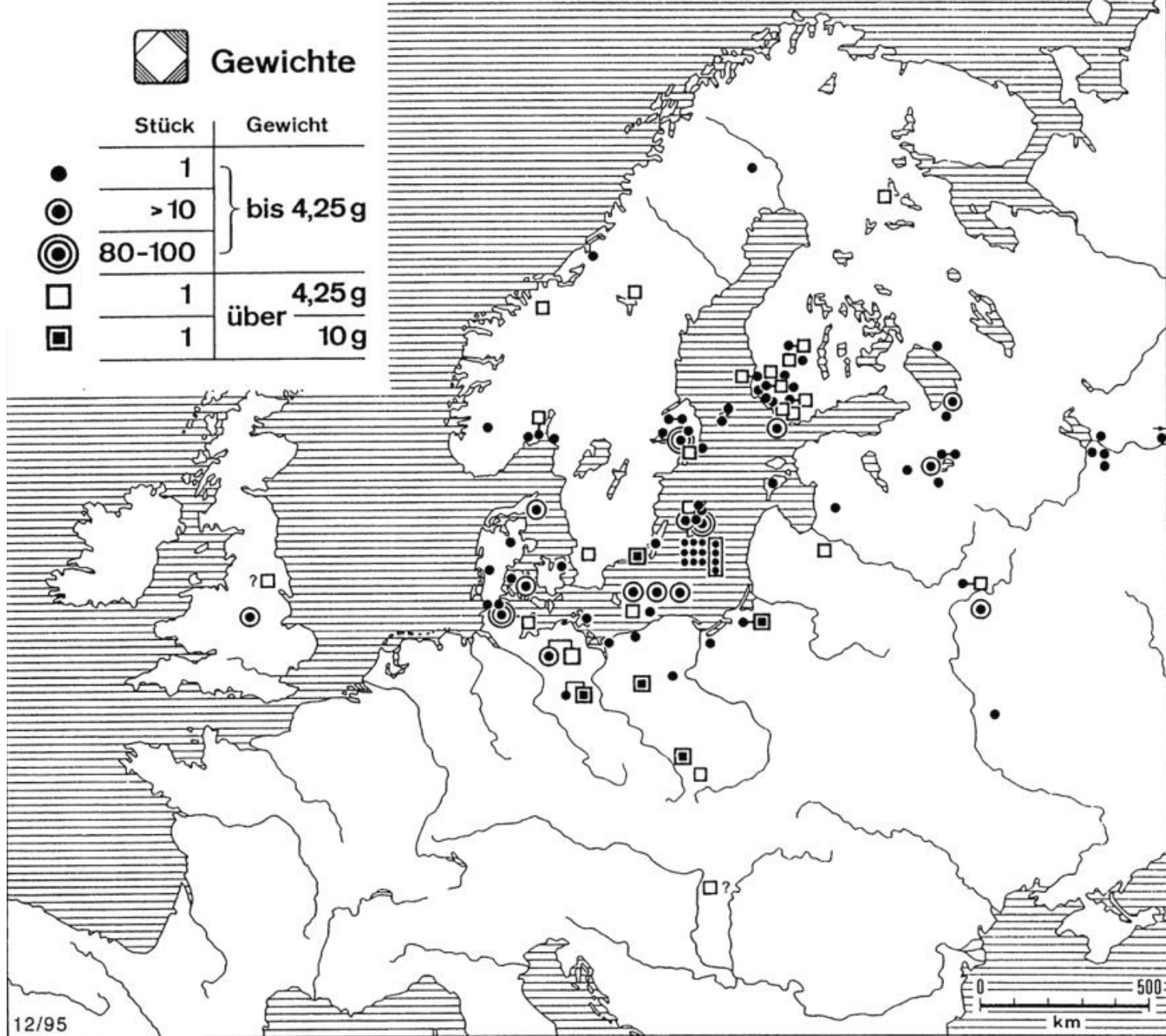

1 cm

Gewichte

	Stück	Gewicht
●	1	} bis 4,25 g
●	> 10	
◎	80-100	
□	1	4,25 g
■	1	über 10 g

Suomalaiset esineet eri aikakausina

	Early Birka	Middle Birka/transition early–late Birka	Late Birka
Percentage of graves with datable bead sets	17%	25%	58%
Percentage of datable graves with Baltic Finnish ware	15%	15%	70%

- Esineitä helmiajoitetuissa haudoissa (?)
- Suomalaisia esineiden määrä lisääntyy 200 v. a

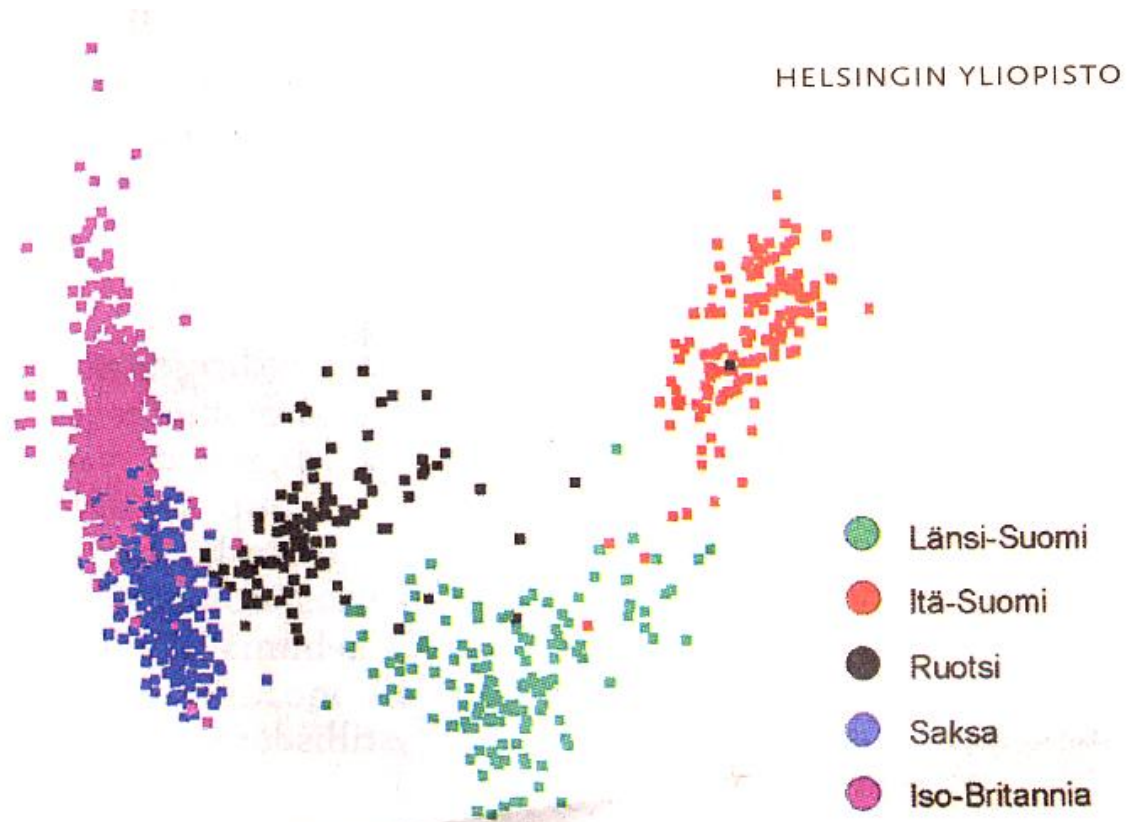
DNA tutkimus Luistarissa

Kromosomityypit

- i)) Autosomiset kromosomit, 22 paria, toinen isältä, toinen äidiltä satunnaisessa järjestyksessä.
- ii) Mitokondriaalinen DNA mtDNA, äidiltä tyttärelle
- iii) Y-kromosomi, isältä pojalle

Autosoniset

- Kaikki geenit
- Samanlaisuus ja erilaisuus paljastaa samankaltaisuuden ja erilaisuuden alkuperässä

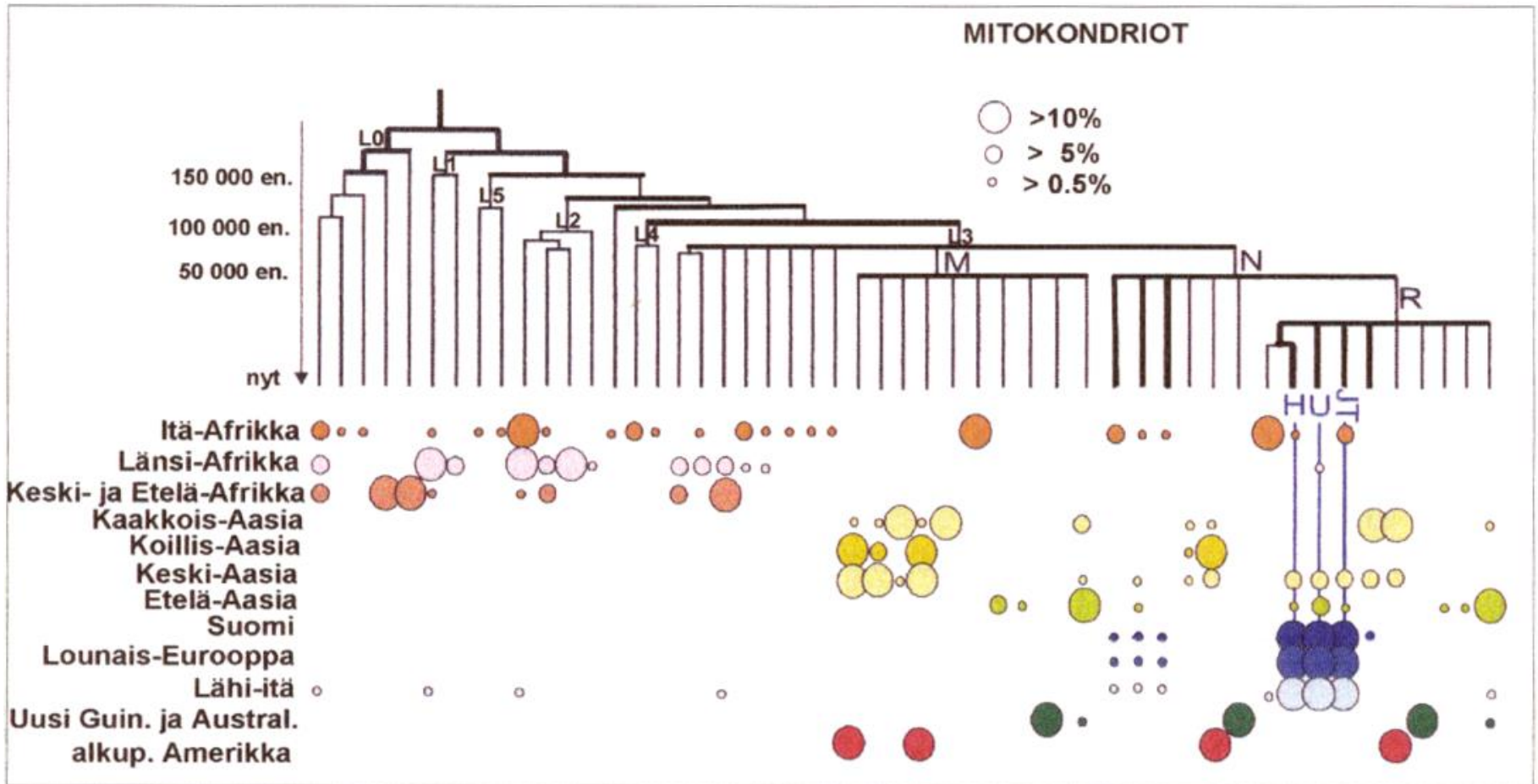
Tutkijoiden laatima kaavio näyttää geneettiset etäisyydet 945 eurooppalaisen välillä. Väri kertoo kunkin henkilön alkuperän.

Haplotyypit

- Geneettinen perimä DNA ketjuja, jotka kopioituvat
- Ei aina täydellistä, mutaatiota
- mtDNA: ja Y-kromosominn mutaatiot määrittäväthaplotyypit tai –ryhmät ("klaanit"), joiden avulla voidaan selvittää polveutumista
- Nimetään: Y-kromosomi: M60, M 91 ym.
- Mitokondriot 16230, 16223 ym.
- "Uuden" mutaation syntyessä "vanha" ei häviä.
Aikajärjestys

- Y-ryhmät ja
- mtDNA-ryhmät.

Naisten klaanit alueellisesti

Eurooppa varsin yhtenäinen. H yleensä yleisin. Idässä U.

Luistarin DNA tutkimus

- Valittiin 31 vainajan jäännökset
- tutkittiin mtDNA eli äitilinja. Myöhemmin tarkoitus jatkaa.
- 10 osalta saatiin tulos

mtHaplo- ryhmät Luistarissa

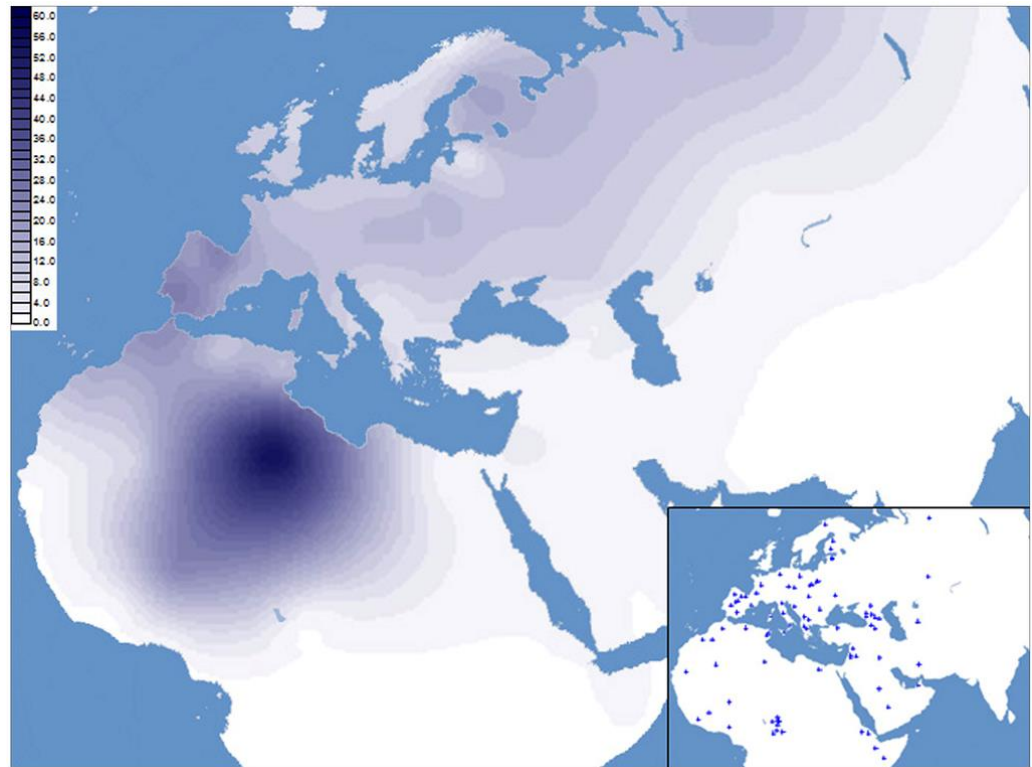
- mtDNA = mitokondriaalinen DNA, periytyy vain äitilinjaa. Nykyväestössä päätyypit
 - H "Helena" 36 %.
 - U5 (U) "Ursula" 22 %
 - U4 1-2 %
 - U2 ei tietoa
 - W "Wilma" 8 %
 - T 2

Hauta Grav	KM-numero KM nummer	Haploryhmä Haplogrupp	Yeisyys nykysuomalaisilla Frekvens i moderna finländare*
15	18000:1167	H1c9	0,3 %
135	18000:2404	W1e1	0,4 %
281	18000:3190	H1b	0,1 %
294	18000:3190	H3h5	0,2 %
302	18000:3493	H1	2,0 %
319	18000:3614	U2e2a1a	0,1 %
404	18000:4592	U5b2a1a	0,1 %
404	18000:4595	U4b1b1a	0,0 %
407	18000:4633	T2b36	0,2 %
480	22346:390	U4d1	0,0 %

Yleistä

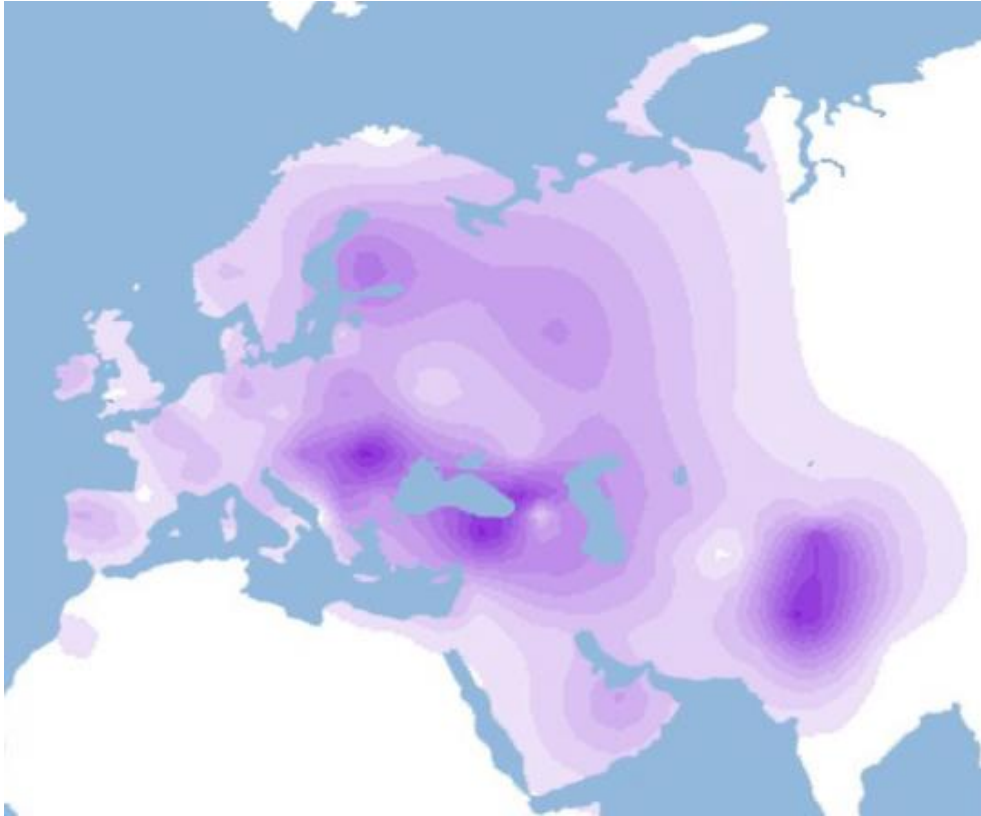
- U ryhmät paleoliittisia ja mesoliittisia, pyyntikulttuureihin liittyviä.
 - U nykyään yleisin Euroopassa saamelaisilla
- H, J, K ja T mv. kulttuuriin.
- ”Vanhat” haploryhmät eivät hävinneet, vaan harvinaistuivat
- Eri väestöillä (etnisiltä ryhmillä) eroja haploryhmissä

H1

- H syntynyt 33 000 – 26 000 v. sitten Lähi-idässä.
- Eurooppaan ilm Gravetten kultt. ihmisten myötä
- H yleisin Euroopassa, 41 % eur. naisista H
- Vanhin H1 Euroopassa nauhakeraam. kulttuurissa n. 5000 eaa.
- Yleisin tuaregeilla Saharan alueella 61 %. Suomessa 18 % naisista

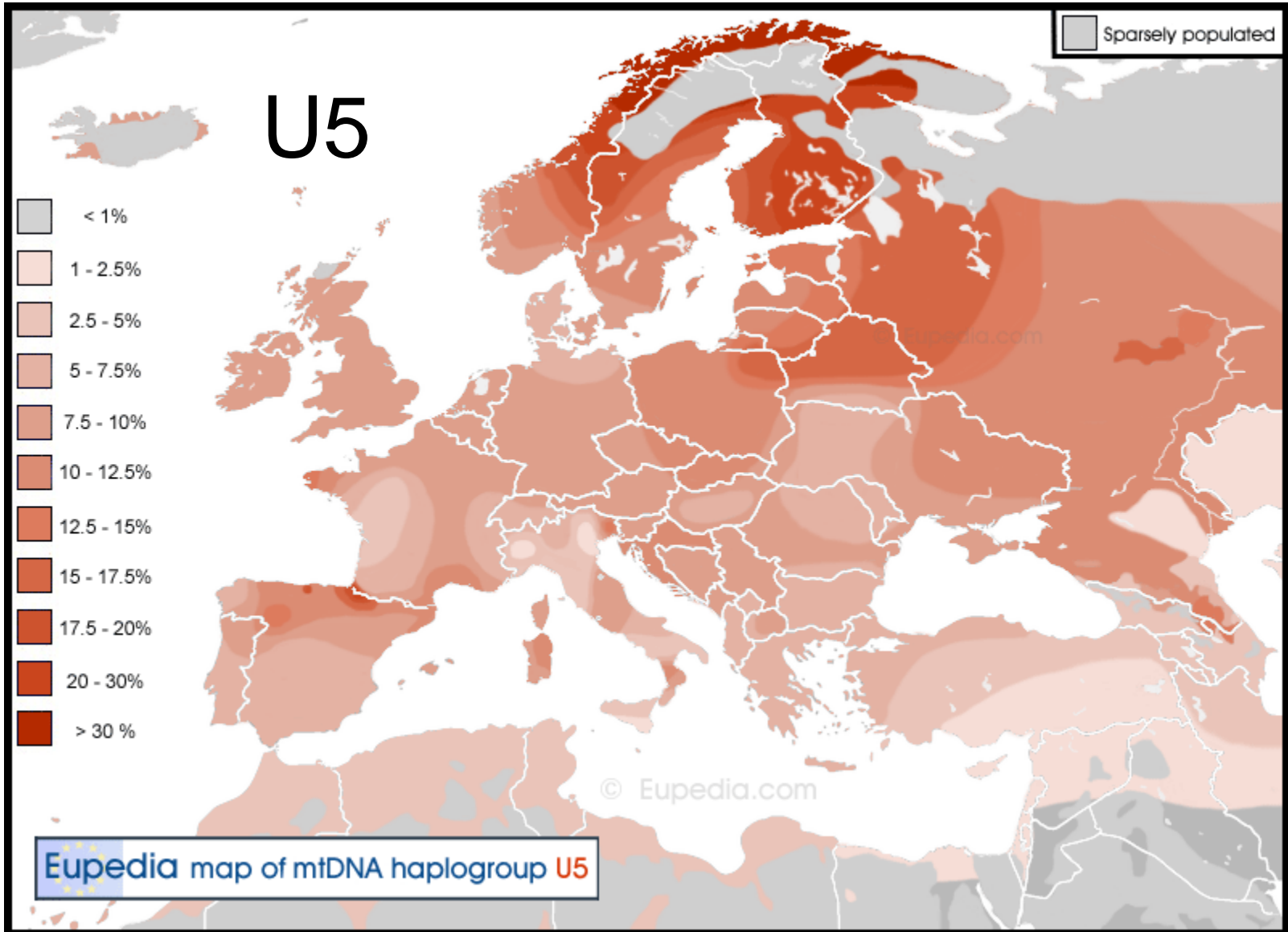
mtDNA W haploryhmä

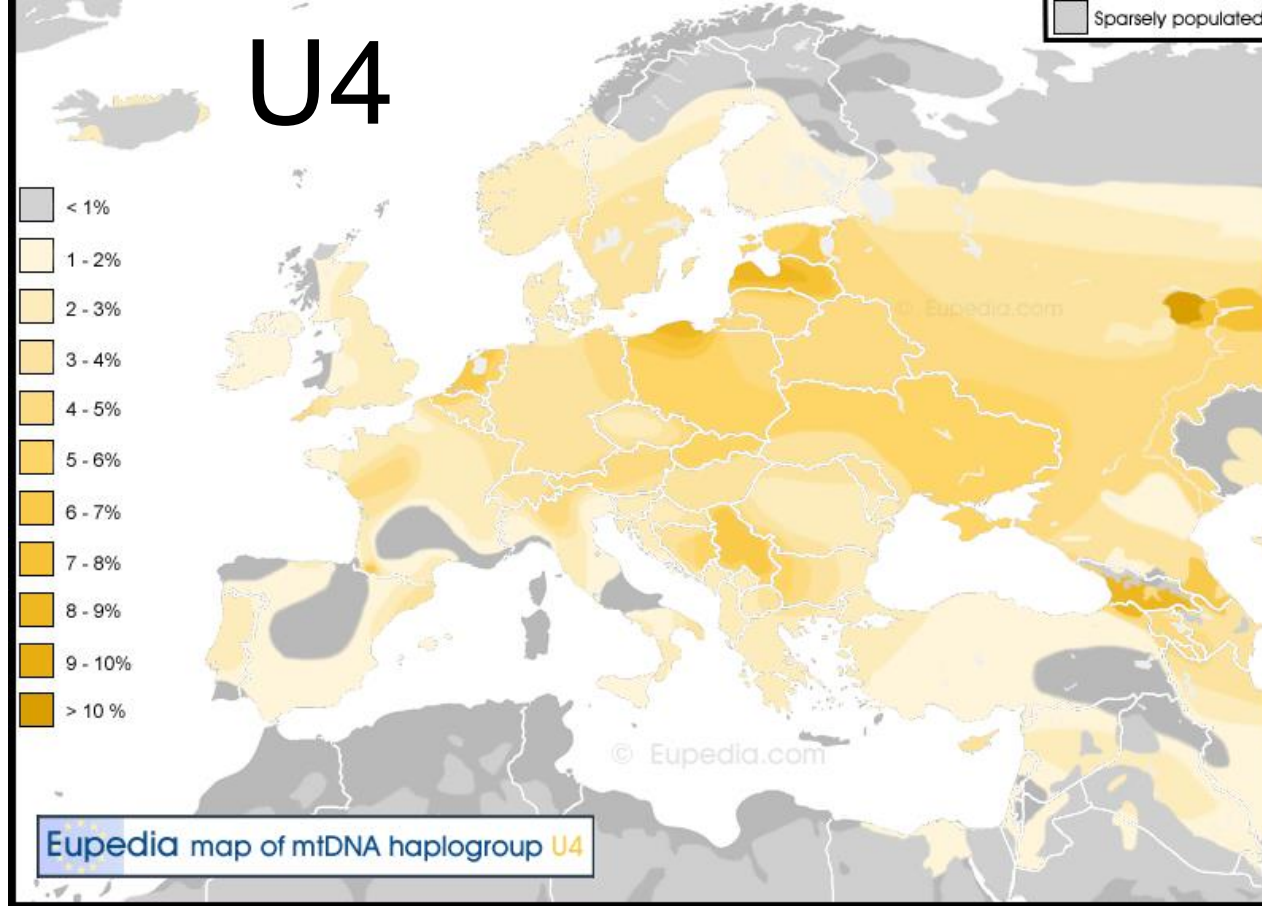

- Ikä n. 23 000 v. Syntynyt Länsi-Aasiassa
- Suomessa yleinen, 8 %

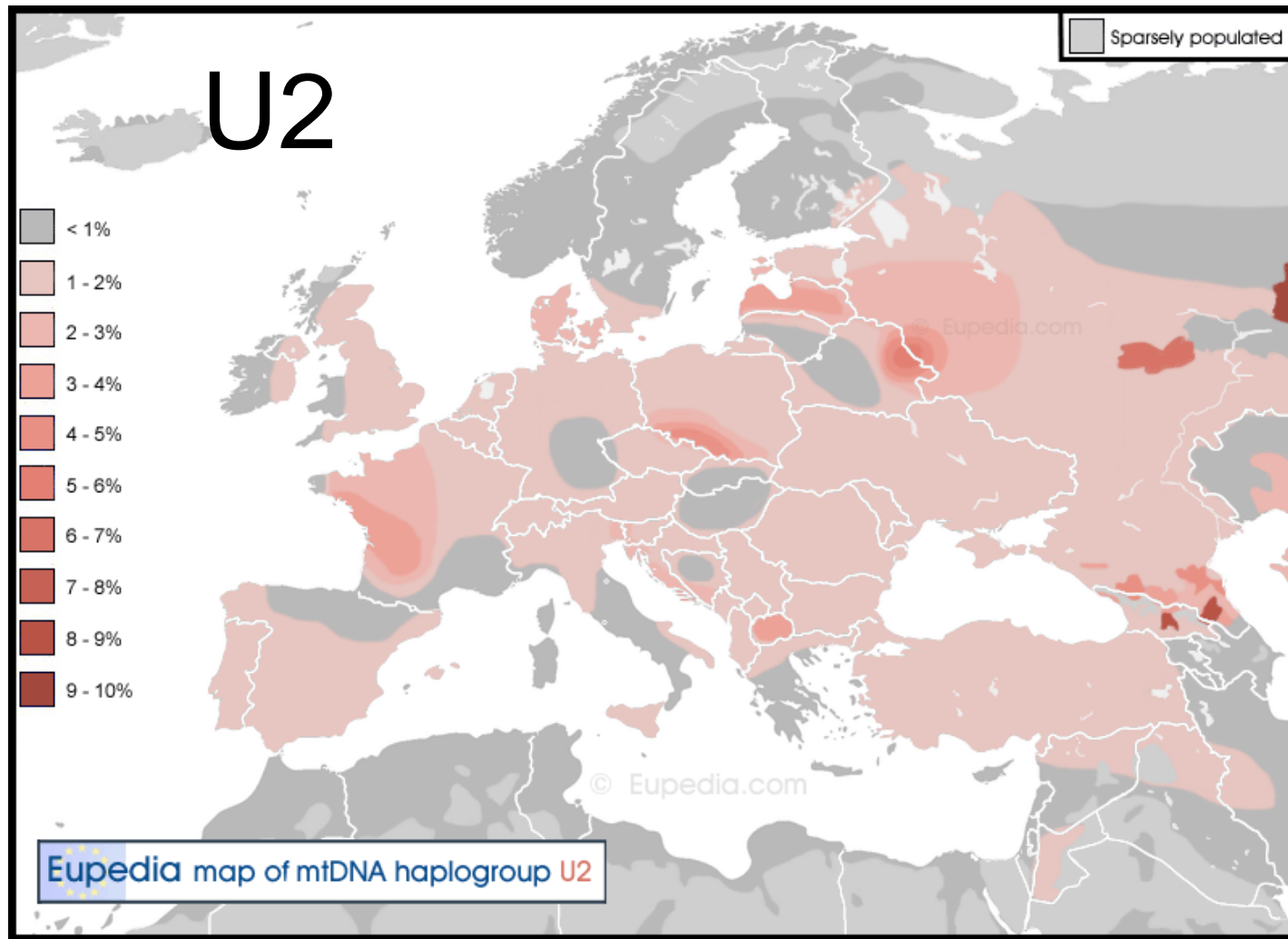
U5b2

- U5 vanhin
- Yleinen saamelaisilla, suomalaisilla n.6%
- 25 000 – 35 00 v. vanha, Gravetten kulttuuri
- Löydetty laajalti mesol. luista.
- Nyt eniten saamelaisilla, myös suomalaisilla ja virolaisilla
- Pieniä määriä kautta Euroopan.
- Luistarissa U.t yhteensä 40 %, nykysuomalaisilla 25 %.
- Syitä: tilastollisesti pieni määrä, myöhempi muuttoliike Skandinaviassa ja Saksasta yleistänyt muita ryhmiä

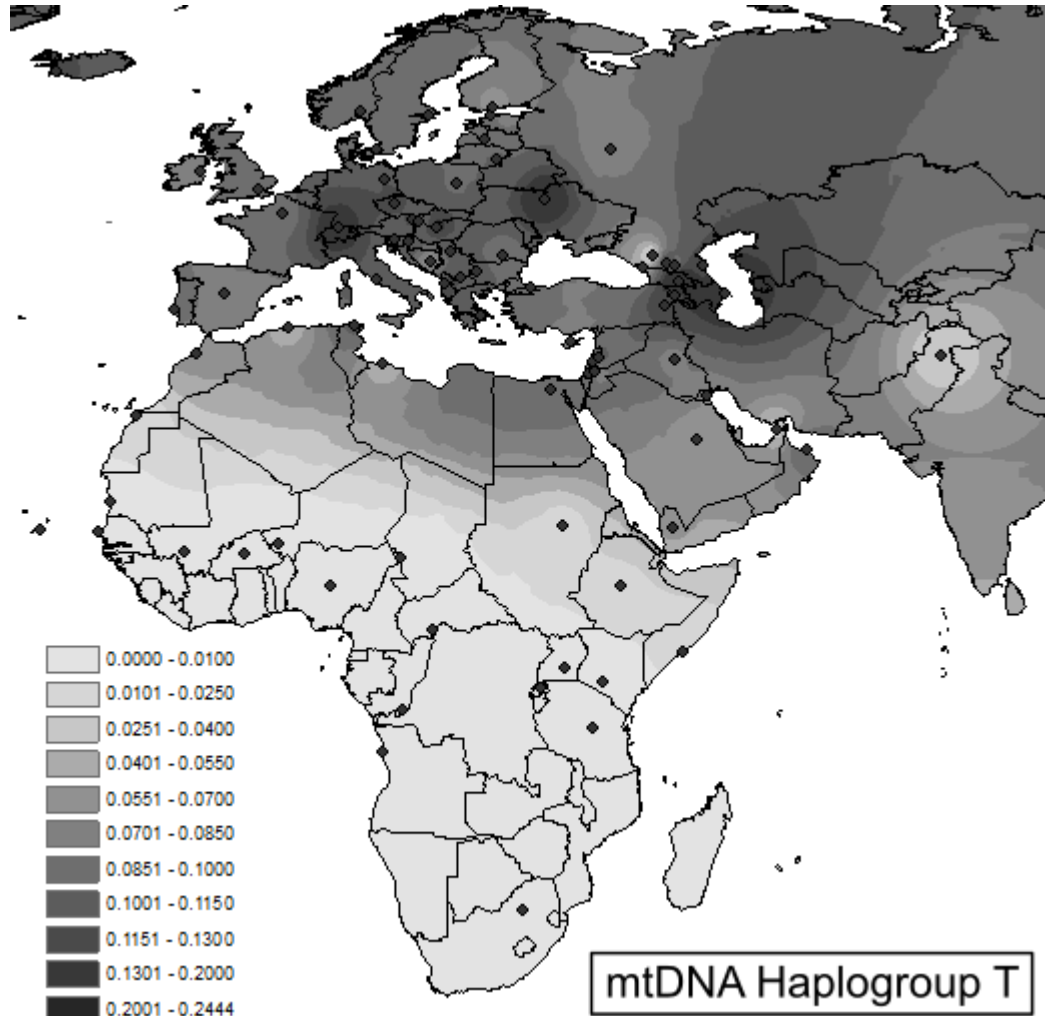
- Syntynyt 21 000 – 14 000 v. siten. Esiintyy Euroopan mesoliittisilla pyytäjillä Idässä aina Nganasaaneilla asti Taimyrin niemimaalla.
- U4 1-2 % Suomessa. Runsaasti baskiirit, tsuvassi t., volga-uralin alue ja Latvialaiset
- Harvinaistui Euroopassa mv:n myötä

- Ikä n. 40 000 v. mm. Kostienki 37 000 eaa.
- Yleisin Etelä-Aasiassa, Eur. variantti U2e.
- Keski-Venäjältä 37 000 v. sitten. Harvinaistui mv:n myöttä

Haploryhmä T

- Syntynyt 25 000 v. sitten Lähi-idässä
- Euroopassa vanhimmat Jamnaja-kulttuurissa.
- Neolomion myötä levisi Eurooppaan.

Luistarin vainajien alahaploryhmät

- Haploryhmä pystytiin määrittämään 10 vainajalle. Eivät sukua, eri linja.
- Lähes kaikkia myös nykysuomalaisissa. U yleisempi kuin nykysuomalaisilla.
- Sekä läntistä että itäistä.
- Vastaavia alaryhmiä tavataan alueella Englanti – Puola, Skandinavia, Karjala.